49ՐԴ ՏԱՐԻ Թիւ 1553 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ ՅՈՒԼԻՍ 15 – 28 ՅՈՒԼԻՍ 1906 6 ՃԷՄԱԶԻԻԼ ՄԽԻՐ 1324 – 15 ԹԷՄՈՒԶ 1322

Journal Armenien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ԸՐՈՒՄ ԿՈՒԴՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պասը Ալի Ճատէսի, 38
Թմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր

Մանկունաց Էֆքեար

ՀԱՅԱԳԻՏԵՐԻ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی و سیاسی غزه‌در
صاحب امتیازی: ارمانس فریه
اداره‌خانه‌سی: باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆԽԻԿ Տարեկան Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար 80 գր. 50 գր.
Գաւառներու համար 108 » 60 »
Արտասահմանի համար 25 ֆր. 18 ֆր.
ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 գրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մանաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՌՇԱԼՈՅՍԻՆ 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ՀԻԱՅՈՒՄ ԱԶԴՈՂ ԿԻՆԵՐԸ

Հանդիսասրահը լեցուած էր այլեւս, ուր նոր հիւրերու անուններ չէին արձանագրուեր։

Անունի գիւղեր մըն էր։ Ընտանիքին հարստութիւնը, կենցաղավիճակութիւնն ու հռչակուած ճաշակը՝ արդէն իսկ հրապուրիչ հանգամանք մը շռայլած էին երեկոյթին, ուր բարձր դասը կը ներկայացուէր մեծամասնութեամբ։ Երիտասարդներ ու օրիորդներ՝ հոս հոն՝ խումբ խումբ հաւաքուած, կը կատակէին կը զուարճանային։ Մինչդեռ պարասէրներ իրենց հրապոյրին, ուշիմութեան ու ճարտար ձեւերուն ամբողջ մթերքը կը շռայլէին երեկոյթին ամէնէն փայլուն օրիորդները պարակից ընտրելու բուռն տենչով։

Գեղանի օրիորդ մը մանաւանդ որ լաւ խոսելու ձիրքն ալ ունէր, իր վրայ դարձուցած էր ուշադրութիւնը բոլոր երիտասարդներուն, որոնք փոխոսակի կուգային իրենց հիացումը, պաշտամունքն ու լուսեւոյն սէրը գտնելու անոր ոտքերուն տակ։ Մենք իրրեւ դասալիքներ այդ ասպարէզին՝ մէկ քանի բարեկամներու հետ հեռուէն կը դիտէինք այս ամէնը՝ հիանալով օրիորդին անթերի գեղեցկութեան ու բնատուր հրապոյրին վրայ։

—Տեսնենք ո՞վ պիտի տանի յաղթանակը, ըսաւ մեր խումբէն մէկը։

Տարիքը առած սեղանաւոր մը որ մեր քով կը նստէր ու ան ալ նոյնպէս կը հետաքրքրուէր սրահին մէջ անցած դարձածներով,

—Հոգ մի՛ ընէք, պատասխանեց, ամէնքն ալ պիտի տանին յաղթանակը։

—Բայց վերջապէս այսչափ խնկարկուներէ մէկուն միայն պիտի կրնայ նախապատուութիւն տալ օրիորդը, առարկեց ուրիշ մը։

—Օրիորդին համար մի վախնաք։ յարեց տարէց սեղանաւորը, այս կարգի աղջիկներ գիտեն ամէնքն ալ գոհացնելու եղանակը. անոնք նախասիրութիւն, սիրտ, զգացում չունին, կուռքի մը դերը տուած են իրենց ու կ'սպասեն որ ամէն մարդ դայ հիանայ իրենց վրայ։ սէրը շատ պզտիկ տեղ ունի անոնց սրտին մէջ, որ գրաւուած է հպարտութեան, մեծամտութեան ու փառասիրութեան սխտով։

Այս յոռետես գաղափարները խոտոր կը համեմատէին սեղանաւորին տարիքին, գիրքին ու ընտանեկան կացութեան հետ։ Ինք զաւակներու հայր, երջանիկ ընտանիք մը կը պատկերացնէր։ հարուստ էր, ուշիմ ու պատուաւոր, ասանկ մէկը ինչպէս կրնար յուսալէսկ սիրասարի մը մնացող սրտով ամբաստանել այնչափ գեղանի ու հրապուրիչ աղջիկ մը։ Բան մը կենալու էր անպատճառ այս մարդուն լեզուին տակ, զոր հասկնալու անյագ հետաքրքրութեամբ պահ մը բաժնուեցայ ընկերներէս ու սրահին շրջանը դառնալու պատրուակով՝ սեղանաւորին հետ ոտքի ելած՝ սկսայ կրկին խօսիլ օրիորդին ու անոր խնկարկուներուն վրայ։ Երբ բաւական առաջ տարինք մեր մտերմութիւնը,

—Կը տեսնեմ որ, ըսի, ընտանեկան խնդիրներու մասին հեղինակութիւն ունեցող անձնաւորութիւն մըն էք, կը հաճի՞ք ըսել թէ ինչո՞ւ այդչափ յոռետես գտնուեցաք գեղանի օրիորդին նկատմամբ, որ առհասարակ ամէնուն պաշտումի առարկան է սրահին մէջ,

Սեղանաւորը խոր հառաչ մը քաշեց ու ձիս չքաւեղան առաջնորդելով,

—Մէյ մէկ շամբանիա խմենք, ըսաւ.

—Խմենք, պատասխանեցի, ու երբ գաւաթները պարպեցինք, խօսակիցս զուարթ դէմքով մը ձեռուընիս սեղմեց։

—Նպատակդ գիտեմ, ըսաւ, առիթէն օգտուելով ձիս խօսեցնել կ'ուզես, ես ալ արդէն տրամադիր եմ խօսելու, անոր համար որ օրիորդը իմ սրտիս մէջ մեծ ալեհոծում առաջ բերած է։

Զարմացական շարժում մը չկրցի զսպել, ու գրեթէ ակամայ,

—Ձե՞ր սրտին մէջ, գոչեցի, կատա՞կ կ'ընէք։

—Այո՛, պարոն, կրկնեց սեղանաւորը, իմ այս ծերունիի եօթանասունը հինգ տարեկան սրտիս մէջ մեծ փոթորիկ յուզեց այդ գեղանի աղջիկը։ Ինչո՞ւ կը զարմանաք սակայն, միթէ սիրաը ծերանալ, հիմնալ գիտէ՞։

Ինդիրը բոլորովին տարբեր հանգամանք կ'առնէր հիմա ու ես դեռ այս ծեր սիրահարին խոստովանութիւնները չլսած, կ'արգահատէի վրան։ Եթէ իրօք սիրտ տուած էր գեղանի աղջկան, արդարեւ ուշիմարի ամէնէն ծիծաղելի բանը պիտի ըլլար, քանի որ օրիորդը իր թոռներէն ալ պզտիկ էր։ Միւս կողմէ կը խորհէի թէ արդեօք գեղանի աղջիկն ալ կռահած էր այս մարդուն ցնորական դիտումները և կամ քաջալերած էր զանոնք։ Վերջապէս հաղար ու մէկ մտածումներ, ենթադրութիւններ պաշարած էին զիս, որոնց լուծում մը տալու անկարող, ոչ իսկ կը համարձակէի խօսակիցէս լուսաբանութիւն պահանջել։

—Ես աղջատի զաւակ էի, ըսաւ՝ լռութիւնը խզելով, ա՛նչափ աղքատ որ հաղիւ կրնայինք ցամաք հաց մը գտնել։ Այս պարագան սակայն, փոխանակ դժբախտութիւն ըլլալու, բախտաւորութիւն մը դարձաւ ինձ և տանտերկու տարեկան հասակէս իսկ միտքս դրի ինչ ընել ընել մեր ընտանիքը փրկել աղքատութեան ճիրաններէն։ Եւ այս գաղափարով տոգորուած մէկը մի կարծէք որ իր նպատակին չհասնի, եթէ կամք ունենայ ու աշխատիլ գիտայ։ Այս երկու առաքինութիւններն ալ զօրաւոր էին իմ վրայ։ ամէն օր կանուխ կ'անցնէի գործիս գլուխը ու մինչեւ իրիկուն կ'աշխատէի շատ նուազ աւելորդքով մը։ գիշերներն ալ դպրոցէն սորված կիսատ ուսումներս կը կատարելագործէի։ Տասնըվեց տարեկան հասակիս մէջ հինգ ոսկիի հարստութիւն ունէի, ուրկէ բոլորովին անտեղեակ էին ծնողքս։ Շահադիտութեան տենդը վաղուց արծարծուած էր մէջս ու գիշեր ցորեկ կը մտածէի թէ ի՞նչ միջոցներով շահագործէի այս հինգ ոսկին որ ծնողքս չլսէին հարստութիւնս, ու ձեռքէս խլելով ընտանեկան անհանմուտ պահանջներէ մէկուն չյատկացնէին զայն։ Շուկայի դրացի մը ոսկիէ զոյգ մը օղ աւանդ դնելով մէկ ոսկիի փոխառութիւն մը պիտի ընէր և դժուարութիւն կը քաշէր փոխատու մը գտնելու։ ես միջամտեցի ու որպէս թէ բարեկամ սեղանաւորի մը հետ կարգադրած ըլլայի, օղը գրաւի առնելով մէկ ոսկին տուի։ շաբաթ մը ետք ասանկ փոխատուութիւն մըն ալ ըրի ու ամուսնս մը շրջանէն՝ ամբողջ հինգ ոսկիս կրցայ տոկոսի տալ։ Այ սեղանաւորութեան հաս մը առած էի, ու շարունակ կը մտածէի որ եթէ մեր տան վարձքին ու ընտանեկան ապրուստին համար ծախսուած համեստ գումարները տոկոսի տայինք, ո՛րչափ դրամ պիտի չահէինք։ Տոկոսի գաղափարը ստիճանաբար կ'արմատանար մէջս ու ամէն անգամ որ տասը փարանց մը ծախսէի, դրամին չափ ալ տոկոսը հաշիւ կ'ընէի։ Հինգ ոսկին շատ սահմանափակ էր իմ մտքիս անհուն թռիչքին առջև ու գիշեր ցերեկ խելք կը յոգնեցնէի նոր ըրամագլուխ մը ճարելու։ Բարեսրտութեամբը հռչակ հանած սեղանաւոր մը կար շուկան։ օր մը գրաւի առած թանկագին առարկաներս անոր ներկայացնելով պատմեցի թէ ինչպէս կրցայ չորս տարուան մէջ հինգ ոսկի աւելցնել և թէ՝ ինչպէս տոկոսի տուի այդ գումարը այս աւանդները ստանալով։ Սեղանաւորը արգահատեցաւ վրաս, առաջարկեց որ ձգեմ հետեւած արհեստս ու իր ծառայութեան մտնեմ։ Այս պարագան իղձերուս լրացումն էր, հետեւեալ օրն իսկ փոխադրուեցայ սեղանաւորին գրասենեակը, ուր թէ՛ արհեստս մէջ ստացած չարաթականիս կրկինը պիտի ստանայի, թէ սեղանաւորութեան արհեստը պիտի սորվէի և թէ մանաւանդ բաթրոնս ամսոյ տոկոսով գումար մը տրամադրելի պիտի ընէր ինձ զոր ես աւանդի փոխարէն տոկոսի տալով պիտի շահագործէի իմ հաշուոյս։

* * *

Սեղանաւորը շարունակելով խօսիլ,

—Այսպէս առաջին քայլս առի, ըսաւ, սեղանաւորական հրապարակին վրայ, ուր տասնչորս տարի ետք, այսինքն երեսուն տարեկան հասակին մէջ դէմքս մը դարձած էի դրամագլուխով, հարստութիւնով, վարկով ու ազդեցութեամբ։ Այ յաջողութեան գագաթնակէտը բարձրանալէ ետք կարգը եկած էր կեանքի արժանըսիր ընկերուհի մը փնտռելու զբաղումին, որ ամէն բանէ աւելի կը չարչարէր միտքս։ Աղջիկներու հայրեր մայրեր, հեռուէն ու մօտէն չրջապատած էին զիս ու խնդրէ միտքէ դուրս դարձուածներով կը ջանային անպատճառ աղջիկ տալ ինձ։ ես սակայն քանի որ ինքնուղղութեամբ ու զուտ իմ անձնական արժանիքիս շնորհիւ կրցած էի առաջնակարգ դիրք մը գրաւել, բոլորովին կ'ըմբռնանային նկատումով ամուսնանալու գաղափարին դէմ ու միտքս գրած էի իմ խելքովս ընտրել կենակից մը, որ իր հօրը տունը չտեսած վայելքները իմ բնակարանիս մէջ տեսնէր ու քրտնաջան աշխատութեանս արդիւնքովը ինքն ալ ուռճանար, փայլէր։ Երբ հարստութենէն կը հրաժարէի, միւս կողմէ կը փնտռէի աղջիկ մը որ մարմնի ու հոգիի ամբողջ կատարելութիւնները մարմնացնէր իր վրայ ու ամէն մարդ իրաւունք տար ինձ դրամոժիտով աղջիկները մերժելուս համար։ Փնտռտուքի սկսած էի արդէն։ Ամուսնութեան նկատմամբ տածած այս գաղափարս տարածած էի ամէն կողմ ու կը սպասէի որ յարմարագոյն ընտրելին գար գտնէր զիս։ Երեկոյթներ, այցելութիւններ, եկեղեցիներ, հանդէսներ ասպարէզ էին ինձ համար։ ուր չէի գտներ սակայն իմ մտասիպարս պատկերացնող օրիորդ մը, որ գեղեցիկ, հրապուրիչ ու զարգացած ըլլար։ Վերջապէս աղջկանց դպրոցի մը մրցանակաբաշխութեան հանդէսին գացի, հոն աչքիս զարկաւ թաղեցի օրիորդ մը, որ հանդէսին կարգադրութիւններուն կը հսկէր տիրական հանգամանքով մը և որուն վրայ կեդրոնացած էին ամէնուն ալ աչքերը։

Սիրոս տրոփեց, ահաւասիկ գեղեցիկը, հրապուրիչը, զարգացածը, ըսի ինքնիրենս. ահաւասիկ ան՝ որուն կ'ըղձայի տարիներէ ի վեր։ Վայրկենաբար ալեկոծում մը սկսաւ մէջս ու հանդէս, ատենախօսութիւն, ճառ, ձեռագործ, ամէն բան մոցած, բոլորովին նուիրուեցայ օրիորդին, զոր քանի՛ դիտէի, այնչափ յարմար կը գտնէի իմ մտատպարիս։ Թաղականներ, հոգաբարձուներ, գրագէտներ, ուսուցիչներ, խմբագիրներ զայն շրջապատած՝ ինորմ մը, ժպիտ մը, հրանդագ մը կը մուրային։ Եւ օրիորդը իր վէս ու գոռող դիրքին մէջ կը յօժարէր ամէնքն ալ գոհացնելու, միշտ չչեղելով իր հրամայողի փափուկ չէշտերէն։

Ո՞վ էր սակայն այս պաշտելի հրեշտակը, ո՞վ էր բոլոր հանդիսականները թմրոլոյ այս չքնաղ հուրին։ հանդիսականներէն մէկուն մտեցայ ու զգուշաւոր ձեւով մը, աղջիկը ակնանիշելով,

—Ո՞վ է արդեօք այս օրիորդը, հարցուցի։

—Ագնուականի զաւակ է, գոչեց մարդը հիացական չեշտով մը, անանկ աղջի՛կ, հաղարէն մէկ չի ծնիր, վարքը բարքը տեղը, խելքը գլուխը, մէկ քանի լեզու գիտէ, ի՞նչ օգուտ որ բախտ չունի։

—Ինչո՞ւ բախտ չունի, հարցուցի, ալ աւելի հետաքրքրուելով,

—Հապա՛, եթէ բախտ ունենար շնորհքով մէկը կ'ելլար դէմը, ինքն սա՛նկ մարդոց քիթի չի փչեր, իր ուզածներն ալ ինքը չեն առներ, ասանկ սիրտ կոտրտուք վիճակ մը։

—Իր ուզած երիտասարդները ինչո՞ւ չեն առներ օրիորդը։

—Անոր համար որ հիմա ամէն մարդ հարուստի աղջիկ կը փնտռէ և օրիորդին հօրը գործն ալ տասը տարիէ ի վեր աւրուած է. ձերմակը դուրս սեւը ներս կ'ապրին։

Գեղանի աղջկան նկատմամբ հանդիսականին տուած այս տեղեկութիւնները հիմա ա՛լ աւելի հրապուրիչ դարձուցին ինձ օրիորդը, որուն ամէնէն ամնչան չարժուձեւերն իսկ ուշադրութեան առնելով՝ իրմով զբաղեցայ հանդէսին ամբողջ չրջանին։ Իմ փնտռածս ալ ասանկ աղջիկ մըն էր արդէն, մտքով, սրտով, հրապոյրով հարուստ, քսակով աղքատ. ուստի հետեւեալ օրն իսկ գործի ձեռնարկեցի և ամիս մը ետք ամուսնացած էինք արդէն։ Հիմա երջանիկ կ'զգայի զիս ամէն տեսակէտով, հարուստ էի նիւթապէս ու բարոյապէս, ուրիշներուն գնահատել չգիտցած մէկ թանկագին գոհարին տիրացած էի ես, որուն գեղեցկութենէն, հրապոյրէն ու մանաւանդ խօսակցութենէն չէի կշտանար բնաւ։ Շաբաթ մը ետք, երբ քաւական մտերմացանք, կինս սկսաւ դիտողութիւն ընել իմ այս կամ այն թերութեանս նկատմամբ. գոհ եղայ, արդէն ես աղքատի զաւակ, պէտք ունէի կինս ցաղգիտութեան ուսուցչի մը որ սորվեցնէ ինձ ընտանեկան և ընկերական կեանքի փափկանկատութիւնները։ Ամիս մը ետք կինս քիչ քիչ առաջ տանելով իր տիրական հանգամանքը ուզեց հիմնական բարեփոխութիւն մըտցնել տան կարգուսարքին մէջ։ Սքանչելի գաղափար, իմ ալ երազած կեանքս այս էր արդէն. սակայն եթէ բան մը կար որ քիչ մը չիներուս կը դպչէր, կինոջս ինձ նկատմամբ բռնած արհամարհոտ ընթացքն էր։ Իրաւ է որ բացայայտ արհամարհանք մը չէր ըներ, սակայն ես անոր վրայ հով մը կը նշմարէի, մեծամտութեան, արհամարհանքի ու բարձրէն նայելու հով մը, որ մերթ ընդ մերթ կը խստանար, սրտիս ծալիկը թռչնեցնելու ատիճան անզգուշութեամբ։ Իմ ընդհանուր կացութիւնս քնադատելի էր իրեն համար, որ թէեւ բացայայտ բան մը չէր ըսեր, բայց կը տեսնէի որ գաղտնի զայրոյթ մը կը զգար իմ չարժուձեւերուս ու խօսակցութեանս պահուն։

Ժամանակը փոխանակ մեղմացնելու, կը զգայի որ հետզհետէ կը խստացնէր մեր յարաբերութիւնները և երեք չորս ամիս ետք ես ալ սկսայ սքօղուած ձեւերով իմ գժգոհանքս յայտնել կինոջս դէմ։ Ո՛ւր էր իմ փնտռած տանտիկինս, ո՛ւր էր ամուսնոյն պակը համբուրող ժպտալուս կինը. ամուսինս լոկ մեքենայ մը կը նկատէի դատարկ խօսքերու, որ քանի մը գրաւիչ պարբերութիւններ գոց սորված՝ երբ ընկերութեանց մէջ գտնուէր, կը սկսէր կնոջ պարզաբերութեան, տնարարութեան, մայրութեան և ուրիշ ընտրելագոյն պարտականութեանցը վրայ ճառեր կարդալ, մինչդեռ իրականութեան մէջ ինք բոլորովին հակառակը կը կատարէր իր քարոզած սկզբունքներուն։

Տունը իր իսկական վիճակին մէջ նշանակութիւն չունէր մեր համեստ փայլ ալկինին աչքին, որուն մայրը եթէ չըլլար, ապահովապէս ծառաներուն քմահաճոյքին խաղալիք պիտի դառնայինք ամբողջ ընտանեօք։ Տիկինին միակ մտածումն էր. թարմութիւնը պահել, երիտասարդութիւնը յաւերժացնել ու բոլոր զինքը դիտողներէն հիացում խլել. անիկայ կեանքը այս երեք պայմաններուն մէջ միայն կ'ըմբռնէր, որոնց հանդէպ չմեղանչելու համար ամէն զոհողութեան յանձնառու կ'ըլլար։ Բնաւ հոգը չէր թէ ընտանիքին միւս անդամները ի՞նչ կ'ըլլան, բաւական էր որ երբ ընկերութեան մը մէջ գտնուէր, կամ փողոց ելլար, ամէն մարդ խնկարկէր առջեւն, հիանար վրան ու դրուատիք հիւսէր գեղեցկութեանը, փափկութեանը ու զարդացած մտքին նկատմամբ։ Մէկ խօսքով դիցուհի մը կը նկատէր ինքզինք, որուն միակ պաշտօնն էր երկրպագութիւն ստանալ ամէն կողմէ։

Ասանկ կեանք մը բնականաբար խոտոր կը համեմատէր իմ իտէալիս հետ և նկատելով որ ամուսինս փափկանկատութենէն բան հասկցած չունի, տարուան մը կենակցութենէ ետք տիպուեցայ ուղղակի արտայայտել գանգատներս և դժգոհանքներս իր շուայլ, զեղխ ու անպատասխանատու կեանքին համար։ Երեկոյթ, ընդունելութիւն, այցելութիւն, փոխադարձ այցելութիւն, անաւարտ ասոնք էին մեր կեանքի պայմանները որոնք կը համեմատէին ամուսնի գիւղացիներով ու ճմրան մեծածախս պարահանդէսներով։ Եւ այս ամէնուն համելու համար կը զգայի որ ելմտացոյցս խանգարումի նշաններ ցոյց կուտար։

Կը յիշէի հինգ ոսկիի նախնական դրամագլուխս զոր չորս տարիէն հաղիւ կրցայ ձեռք բերել, կ'անդրադառնայի նաև աղքատ աղջիկ առնելու գովելի սկզբունքիս և հիմա տեսնելով որ կինս ո՛չ իմ անցեալս նկատողութեան կ'առնէ ու ո՛չ ալ իրենը, չէի գիտեր ի՞նչպէս մաքառիլ անոր դէմ։ Դարակները լեցուած էին հագուստներով և դեռ չէին վերջ գտներ, skfolpեն, մաքինեն roպան ևն. ևն. զոր տարբեր անուններով կ'որակէին անխիղճ դերձակուհիները ու քսակս կը դատարկացնէին։

—Ինչի՞ որ ընկերութեան մէջ կը մտնենք անհրաժեշտ է որ անոր պահանջումները գոհացնենք, կ'ըսէր ամուսինս ամէն անգամ որ դիտողութիւն ընէի։

Զաւակի մը համար հոգի կուտայի և կը փափաքէի որ մեր ամուսնութիւնը գէթ այդ տեսակէտով արդիւնաւորուէր, սակայն չեմ գիտեր ի՞նչ սադայէլական միջոցներով՝ կինս կը խուսափէր մայր ըլլալու պարտականութենէն, միշտ սա մտածումով թէ, որ գեղեցկութիւնը պիտի եղծանէ իր թարմութիւնն ու հրապոյրը։

Մէկ խօսքով հաղար անգամ զըղջացած էի անխոհեմ ամուսնութիւն մը կնքած ըլլալուս վրայ, ինչ օգուտ որ մեղմոյ չունէի օձիքս ազատելու։ Այ հիմա խրատը բացուած էր մեր մէջ... ամուսինս շատ անգամ այնչափ առաջ կը տանէր յանդգնութիւնը որ զիս շատ վար գտնելով իր արժանիքէն, ինքզինքը զոհ մը կը նկատէր պարզապէս. մինչդեռ ճշմարիտ զոհը ես էի որ դրամովս թշուառութիւն գնած էի։

Մեր տունը հիմա ժամադրավայր մը դարձած էր գրագէտներու, կնամեծարներու, դեռահասներու և գրող կարդացողներու, որոնք իրենց յարգանքը մատուցանելու անդուսպ տենչով կուգային կը շարուէին կնոջս շուրջ ու կսկծէին հիանալ, սքանչանալ անոր անմոգիւտ տաղանդին ու գերարարաշ գեղեցկութեան վրայ։ Եւ կինս վերջին ծայր անձնատուր այս կարգի յիմարութիւններու, աշխարհի երջանկագոյն արարածը կը նկատէր ինքզինքն նոյն պահուն, չմոռնալով ինքն ալ փոխադարձաբար շողոմել ամէնէն անմնչան հիացողներն անգամ։

Բաժանումը վաղուց միտքս դրած էի, բայց ի՞նչպէս. ամուսնալուծում չկար այն ատեն։ Եթէ թեթեւ գժգոհանք մը յայտնէի, բոլոր թերթերը, խմբագիրները, գրագէտները, եպիսկոպոսները, թաղականները վրաս պիտի թափէին ու պիտի հուչակէին զիս կոչտ մը, անկիրթ մը որ չեմ գիտեր կինանս նման թանկագին գոհարի մը յարգը։ Ու ես այս կէտը խիստ լաւ հեռատեսած ըլլալով կը չարչարուէի գիշեր ու ցորեկ, քանի որ տարուէ տարի դրամագլուխէս ալ մաս մը բան կը զոհէի ծախքերուս։ Ասանկ կացութեան մը չարունակութիւնը մնանկութենէ ուրիշ եզրակացութիւն չէր կրնար ունենալ։

Օրեր կ'անցնէին և մենք հաղիւ իրարու երես կը տեսնէինք. կինս իր արկղակալը կը նկատէր զիս և դրամի պէտք ունեցած օրերը միայն քիչ մը երեսը կը խնդար, մինչդեռ ես, աշխարհէ զզուած, երջանկութենէ յուսահատած, դեռ կը չարունակէի պահանջուած դրամը վճարել, տեսնելու համար թէ աշխարհի հիացում ազդող այս կինը, ի՞նչպէս պիտի փճացնէ իր ամուսինը։

Եւ առանց երկարելու, ըսեմ թէ այս տառապանքս յաւիտենական չեղաւ։ Պարահանդէսի մը մէջ բոլոր իր վրայ հիացողները գոհացնելու համար կինս ստիպուած ըլլալով ամէնուն հետ ալ մէկ մէկ քիչ պարել, սաստիկ յոգնած, քրտնած ու պաղ առած էր. տուն վերադարձին ծանր կողատապի մը ենթարկուած՝ եօթը օր վերջ մեռաւ, վերջակէտը դնելով նաև իմ տառապանքներուս ալ։ Եւ հիմա երբ կը տեսնեմ որ երիտասարդներ այս եբեկոյթին մէջ ալ հրապուրիչ օրիորդ մը պաշարած, դայն կը շոգմնին, անոր առջեւ կը քծնին, կ'երկրպագեն, կը խորհիմ թէ արդեօք ո՞րչափ դժբախտ պիտի ըլլայ այն երիտասարդը, որ ասանկ աչխարհի հիացում ազդող կնոջ մը ամուսինը ըլլալ սահմանուած է։ Ասանկ կիները եթէ տունէն դուրս հրեշտակներ երեւան իսկ, հաւատացէք որ սատանաներ են տան մէջ իրենց յաւակնութիւնով, շռայլութիւնով ու ինքնահաւանութիւնով։

— Բայց բացառութիւն չէ՞ք ընդունիր, հարցուցի։

Սեղանաւորը վայրկեան մը լռեց, ետքը վճռական չեշտով մը,

—Ա՛յ, բացառութիւն չեմ ընդունիր, ըսաւ. կին մը որուն ամբողջ մտածումը իր թարմութիւնը պահել, իր երիտասարդութիւնը յաւերժացնել ու հարութիւնը իր վրայ հիացնել է, այնպիսին պատուհաս մըն է իր տանը համար. ուրիշ կին մըն ալ կը ճանչամ որ օրական քսան օխա կաթ կը պահանջէր անով լոգանք ընելու ու թարմութիւնը պահելու համար։ Իմ փորձառութիւնս այս եզրակացութեան հասցուց զիս. ամուսնոյս մեռնելէն երկու տարի ետք ուրիշ հասարակ աղջկան մը հետ ամուսնացայ ու այն ատեն միայն ճաշակեցի ամուսնական կեանքի քաղցրութիւնները. այս միջակ, հասարակ կինն էր որ իր տանտիկնութեամբը, խնայողութեամբը օգնեց եւեւմտացոյցս, փրկեց զիս մանկութենէս, զաւակներով ուռճացուց զիս և անոր կենակցութեանն ու հոգածութեանն է որ կը պարտիմ այս եօթանասունչինգ տարեկան հասակ, դիւրակեցիկ վիճակս ու արդի անդորրութիւնս։

Սեղանաւորին այս իրական պատմութիւնը կեանքի մեծ դաս մը կը պատկերացնէր իր մէջ զոր փութացի հանրութեան ներկայացնել, վստահ ըլլալով որ աղջկանց ծնողներ և ամուսնական թեկնածուներ կրնան լիովին օգտուիլ անկէ։ Իրաւ է որ քիչ մը չափազանց յոռետես է սեղանաւորը իր անդրանիկ կնոջ համար, սակայն անուրանալի է որ ինքզինքը պուպրիկ նկատող կինն ալ պարզապէս պատուհաս մըն է։

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՌԸՍԷԼ ՍԷՅՃ

ԶԳՈՒՇԱՒՈՐ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ամերիկացիներուն ոչ թէ ամէնէն հարուստ, ոչ թէ ամէնէն աւելի սիրուած, այլ ամէնէն աւելի աչքի զարնող և ամէնէն աւելի նկարչագեղ դէմքերէն մին անհետ եղաւ մահուամբ Մր. Ռըսէլ Սէյճի իննսուն տարեկան հասակին մէջ։ «Հօրեղբայր Ռըսէլ» ընտանի անուն մըն էր Ատլանտականէն մինչեւ Խաղաղական, և այսօր էջերով անէջթոներ կը պատմուին լրագրի ցրուիչի վիճակէն միլիոնատէրի մը վիճակին բարձրացման, իր պարզասէր կեանքին, իր սէրերուն, իր տկարութիւններուն, իր ուժին, խնայասիրութեան մասին իր առածներուն, պատանիներուն ուղղեալ իր խրատականներուն վրայ, ևն.։ Բարձրահասակ, նուրբ, նիհար, չոր դէմքով, ամէնէն աւելի ծանօթ մարդն էր Նիւ Եորքի Ուօլ-Սթրիթի (Սակարանին և հարուստներուն փողոցը) մէջ։ Իր բարեկամներէն ոմանք կը կոչէին զինքը Ուօլ-Սթրիթի Մեծ Ծերունին, որուն իգական հակապատկերն էր Հէթթի Կրին, Ուօլ-Սթրիթի Մեծ Պառաւը, որ կըրնայ փոխառութիւններ կնքել, պայմանագրութիւններ ի գլուխ հանել ամէնէն աւելի ճարպիկ արու սեղանաւորի մը և դրամատէրի նման։ Երկուքն ալ իրենց բարեյաջողութիւնը գտան յամառ գործնական կեանքի մէջ, երկուքն ալ կ'ողբային, ցաւ կը յայտնէին հիմնական հարուստներուն շը-

ուայլ կենցաղավարութեան և ծուլութեան վրայ, և երկուքն ալ նաև «յաջողութեան սկզբունքներ» բանաձեւած են գրական այնպիսի ոճով մը, որ կը յիշեցնեն հանգուցեալ Մարթին Թրբերը։

Մր. Ռըսէլ Սէյճ վերջինն էր սեղանաւորներու այն հին խումբէն, որոնք Հարաւայնոց և Հիւսիսայնոց պատերազմին ժամանակ Ուօլ-Սթրիթի կարկառուն դէմքերն էին, և երկաթուղիներու շինութեան ա՛յդ դարագլուխէն իրենց գրպանները կը լեցնէին հետզհետէ։ Առայժմ յայտնի չէ թէ 20 միլիոն անգլ. ոսկիէն աւելի՞ թողած է թէ պակաս, բայց ապահովաբար մեծահարուստ մարդ մըն էր, որ սովորական գործի մարդէ մը շատ աւելի պարզունակ կեանք մը կ՚ապրէր։ Ամերիկացիք կը ճանչնան զինքը իբրեւ «Կծծի փոխատու» մը, և երիրին նորահաս սերունդին մեծ բաղդաւորներէն մէն մը։ Ժողովրդական մարդ մըն էր, որովհետեւ արձակուրդի և զբօսանքի օրերուն հանաւակ էր։ Մր. Սէյճ 1904ին յայտարարեց թէ պաշտօնեաները օրինական իրաւունք չունին արձակուրդի, սակայն վրայ իր գլխուն բերաւ քննադատութեան ամենամեծ փոթորիկներէն մին, որուն երբեք ենթարկուեցաւ իր կեանքին մէջ։ Ամերիկեան նախարարները, պաշտօնական մարդիկ, և նոյնիսկ գործաւորներ իր վարդապետութեան դէմ կը խօսէին և կը գրէին, և ժամանակ մը ամբողջ անգլիախօս աշխարհին մէջ գլխաւոր բաց վիճաբանութիւնները այս նիւթին յատկացուած էին։

«Գրագիրը կամ պաշտօնեան ի՞նչ իրաւունք ունի դրամ պահանջելու երկու շաբաթուան համար որուն հաւասար աշխատութիւն տուած չէ, թող որ, ասկէց զատ, բաթրօնները ալ կը մնասուին», կը հարցնէր սեղանաւորը։ Միլիոններով պատասխաններ եկան։ Արձակուրդի վրայ Մր. Սէյճի ըսածներուն մէջ հետեւեալներն ալ կան։—

«Իմ կարծիքս ա՛յն է թէ արձակուրդ ընելու սովորութիւնը գործի անկանոն կամ խանգարուած մեթոդներու արդիւնք է։ Ես արձակուրդին մէջ օրինաւոր բան մը չեմ տեսներ։ Եթէ մէկը կը սիրէ իր գործը, և կը շահագրգռուի անով, պէտք չունենար արձակուրդի՝ կազդուրուելու համար, և իրենց գործը սիրող մարդիկ անպատճառ կը յաջողին։ Մարդ պէտք է գործը կամ աշխատութիւնը դիւրին տեսնէ, խնայող ըլլայ իր ժամանակին, պահպանէ իր ուժերը, և չանձրանայ։ Ցանձրոյթն է որ մարդուն մարդը կը հերմկնէ ոչ թէ աշխատութիւնը։ Ենթադրենք թէ իրաց պայմանադրական կարգը փոխենք, և փոխանակ գրագրերը երկու շաբաթուան ձրի թոշակ պահանջելու, բաթրօնը երկու շաբաթուան աշխատութիւն պահանջէ առանց վճարումի, և ասիկա պայման դնէ գրագիրը դարձեալ իր պաշտօնին մէջ պահելու համար։ Ի՞նչ սոսկալի պոռչտուք առաջ պիտի գայ։»

Ուսմանելերք տարի չարունակ աշխատելով ինք երբեք արձակուրդ չուներցաւ, կ՚ըսէ, և արձակուրդի ալ պէտք չունեցաւ։ Սակայն հանգիստ առաւ իր ութսունեւմիններորդ ծննդեան տարեդարձին օրը, և դեռ մէկ տարի առաջ էր որ քաշուեցաւ Ուօլ-Սթրիթի գործոն կեանքէն։

Հետեւաբար, պիտի տեսնուի թէ «Հօրեղբայր Ռըսէլ» հանառակ իր միլիոններուն, հանառակ պատանիներուն ուղղած իր խրատականներուն համակրելի նկարագիր մը չէր ճշդիւ, թէեւ իր սեփական կեանքին մէջ կիրարկեց ուրիշներուն իր սովորեցուցած սկզբունքները։ Տասնըվեց տարեկան չեղած 70 անգլ. ոսկի խնայած էր իբրեւ հողագործի սպասաւոր, և յետոյ իր եղբօր նպարավաճառանոցին մէջ իբրեւ կառսոն իր դրամագլուխը բարձրացուց 200 անգլ. ոսկիի։ Կառսօնի վիճակէն բարձրացաւ ընկեր ըլլալու վիճակին։ 25 տարեկան հասակին մէջ 15,000 անգլ. ոսկի ունէր, և 35 տարեկանին Թրոյ քաղքին մէջ ամէնէն հարուստ մեծաքանակ ծախող նպարավաճառն էր, 50,000 անգլ. ոսկի հարստութեամբ։ Յետոյ չորս տարի Խորհրդարանին մէջ ծառայեց, ուսումնասիրելով գլխաւորաբար ազգային եկեմուտքը։

1863ին Մր. Սէյճ իր սեղանաւորական ասպարէզը սկսաւ Նիւ Եորքի մէջ, և մէկ ժամին 400,000 աթերին չինեց ոսկի ծախելով։ Հարաւայնոց և Հիւսիսայնոց պատերազմին վերջը, 1 միլիոն 200,000 անգլ. ոսկիի տէր ըլլալու անուն հանեց։ Խաղաղականի երկաթուղեայ արժեթուղթերուն ծրագրին գլխաւոր վարիչներէն մին էր ձեղ կուլտի հետ և հակակշռող ոյժը դարձաւ այդ արժեթուղթերուն բարձրացման մեքենային մէջ։

Իր սակաւապետ ունակութիւններուն վարժուեցաւ երբ ամսական 16 շիլինի կ՚աշխատէր, և միլիոններ դիզելէն վերջ ալ պահեց այդ սովորութիւնը, որ շատ մը կատակներու նշաւակ ըրաւ զինքը։ Մր. Սէյճ երբեք իր անձէն բան մը չէր գրկեր, բայց իր պէտքերը քիչ էին։ Իր մեծայարգ և դաստիարակեալ կնոջ հետ, կեանք մը վարեց, որ ընտանի և հանդարտիկ պարզութեան մը տիպարն էր, և նպաստեց իր տարիները երկարաձգելու երեք քսան և տասնի աւանդական սահմանէն անդին։

Երեք տարի առաջ Ռըսէլ Սէյճ քանի մը բէնանոց նախաձայ մը կ՚ընէր արձարանի մը սեղանին վրայ, բայց ըստ սովորութեան իր նախաձայը իրեն հետ տունէն քաղաք բերած էր։ Կը յայտարարէր թէ այս սովորութիւնը շատ թանկագին ժամանակ և դրամ չահեցուցած էր իրեն։ Իբրեւ խանդաւառ ամուսին մը, չարունակ կը գովէր իր կնոջ առաքինութիւնները իբրեւ խոհարարուհի։ Պատրաստ չինուած հագուստ չը հագնէր, ա՛յն տեսակներէն զորս Լոնտոնի մէջ կրնար գտնել մէկ ձեռքը 30 շիլինի, իսկ Նիւ Եորքի մէջ 52 շիլինի։ Տարին երեք ձեռք հագուստ իր սահմանն էր։

1891ին չարադրած մը դրամ չորթելու համար իրեն վրայ յարձակեցաւ։ Մր. Սէյճ իսկոյն Ուօլթը Լէյտօ անուն սակարանական միջնորդի մը ուսէն բռնեց և յաջողեցաւ իրեւ վասն գործաձել զայն։ Լէյտօ, որ սաստիկ կերպով վիրաւորուեցաւ, փորձեց դըրամական հատուցում ձեռք բերել, բայց Սէյճ դրամ չտալու համար յայտարարեց թէ Լէյտօ այն միջոցին ճամբէն կ՚անցնէր արդէն։ Այդ միջոցին Ռըսէլ Սէյճ միշտ դասեր ունէր, և ընդհանրապէս կը չահէր։ Լէյտոյի վրայ եւս յաղթանակ տարաւ։ «Պարտաւորութեան կայանը երբեք մի՛ թողուք», կ՚ըսէր չարունակ, և ա՛յնքան իր բանին գործին ետեւէն ինկող մարդ մըն էր որ անգամ մը հիւանդութեան անկողնէն կ՚ելնէր դրամ փոխ տալու սակերուն բարձր եղած ատեն, և 111 անգլ. ոսկի չինեց այսպէս։

Ռըսլլ Սէյճ քանըվեց ընկերութեանց վարիչ էր, և իր տկարութեան մինչեւ վերջին օրերը կանոնաւորապէս ներկայ կ՚ըլլար գումարումներուն, միշտ իր վարքը առնելով։ Իր մահուան միջոցին հաշիւ եղած է որ 16 միլիոն անգլ. ոսկիի հարստութիւն ունի, գըլխաւորաբար երկաթուղիի արժեթուղթեր, թէեւ 1903ին, երբ իր անձնական հարստութեան վրայ աւրք դնելու խօսք մը եղաւ, երբեմ ըրաւ թէ իր անձնական հարստութիւնը 400,000 անգլ. ոսկին չանցնիր։

1905 Դեկտ. 28ը Մր. Ռըսէլ Սէյճի ասպարէզին ամենէն նշանակալից ժամանակամիջոցներէն մին եղաւ։ Հինգ ժամ չարունակ Սակարանը լուսնոտներու ապաստանարան մը դարձած էր կարծես, 1899էն ի վեր ատենի տակնուվրայութիւն տեսնուած չէր։ Ռըսէլ Սէյճ, փորագրուած պատկերի մը պէս հանդարտ, գործերուն ղեկը կը վարէր։ Ուօլ-Սթրիթի Մեծ Ծերունին միտքը դրաւ դրամ չինելու անօրինակ բան մը ընել արագօրէն։ Տիկին Հէթթի Կրին՝ Մեծ Պառաւը՝ ան ալ դէպքերը կը դիտէր նոյն սաստութեամբ։ Սեղանաւորներ, Սակարանի միջնորդներ, և շահադէսներ կը դիտէին բազմաչարչար սակերը, անկանոն ելեւէջները, ընթացքը կը զննէին ջղագրգիռ չահեկանութեամբ։ Մարդու գլուխ խելք մնացած չէր։ Սէյճ գրպանէն դրամ հանեց։ Հէթթի Կրին 800000 անգլ. ոսկի ունէր պատրաստ չահադիտութեան համար, և ճիշդ ուզած ժամանակին հրապարակ հանեց զայն։ Սէյճ իր անունէն չի ստեց։ Փորձ սեղանաւորի մը իմաստութեամբ դէտ՝ կեցաւ մէն մի չարժումի, մէն մի երերումի, և երբ ան ու սարսափը իր գագաթնակէտին հասած էր, Սէյճ 1 միլիոն 200000 անգլ. ոսկի նետեց խաղին մէջ, և մէկ ժամ չանցած ճարտար դարձուածքներով, որոնց մէջ վարպետ մըն էր ինքը, 4000 անգլ. ոսկի չինեց, կանխիկ չան։ Միեւնոյն օրը այն արտառոց պառաւն ալ՝ Տիկին Հէթթի Կրին՝ նոյն մեթոդները գործածելով 2600 անգլ. ոսկի չահեցաւ։ Սակարանի այս երկու գամբռները արգարացուցին իրենց հոտառութիւնը, թէեւ տարբեր սեռէ։ Ասկէց տարիներ առաջ Մր. Ռըսէլ Սէյճի պէս սակարանական մարդու մը մահուան լուրը խանգակութիւն կրնար առաջ բերել Ուօլ—Սթրիթի մէջ, և թերեւս սասանում մը մինչեւ իսկ Միացեալ Նահանգաց ազգային սեղանաւորական կեանքին մէջ։ Այսօր սակայն պարզ դէպք մըն է աս, և կը յայտնէ միայն դէպի անդիի աշխարհ չուելը փոխատուներու, չահադէսներու և սակարանական խաղացողներու հին նշանաւոր դպրոցին վերջին մէկ անդամին։ Ռըսէլ Սէյճ իրեն հետ միասին բարձրացող մարդոցմէն աւելի ապրեցաւ։ Դեռ մինչեւ քանի մը ամիսներ առաջ այդ չոր ոսկոր մարդը իր կենսականութեան բիրտ ուժին չընորհիւ տեղ մը կը գրաւէր սեղանաւորական աշխարհին յորձնեռանդն գործունէութիւններուն մէջ, բայց իր գերակշիռ ազդեցութեան հին օրերը խուսափած էին, և մինչեւ բարակ գլուխները մանած էր տղարներու չորս ու ցամաք վիպերգին՝ որ իր առապրէզն էր։

Աշխարհի մեծ հարստութեանց ամենավերջին հաւիներուն մէջ Ռըսէլ Սէյճ քսաներորդ մարդն էր հարստութեան կարգով։ Հնչուն տղարին ետեւէն իր կրկնոտ վազքը անընդհատ էր, և դրաւած էր իր ինսնուն տարիներուն աշխոյժ ու գործօն մասը։ Աշխատութիւնը իր խաղն էր։ Իր միակ մեծ ծախքը ձիերն էին, զորս կը սիրէր քըշել։ Շատ բան կարդացած է, և Շէյքսպիրէն երկար հատուածներ կրնար յիշել միտքովը։ Անկասկած կիրքով քաջասիրտ մարդ մըն էր, անանկ վանգնիրէ վախցող չէր, և միլիոնատէրի մը պարտաւորութեանց մասին ուրիշներուն գաղափարները երբէք չէին գեղեւեր զինքը այն կեանքէն զոր ընտրած էր ապրիլ իրեւ իրը։ Կը կարծուի թէ իր հարստութենէն մեծ մասը մը բարեգործութեանց նուիրուած էր իր կնոջ խորհրդով, որ միշտ իրատատուն էր իր ամուսնին։ Ճշդիւ յայտնի չէ թէ Ռըսէլ Սէյճ ի՛նչքան բան տրուած է բարեգործութեան համար իր կենդանութեան միջոցին։ Զատակ չունի և պիտի թաղուի իր առաջին կնոջ մօտ։

Անհատական կեանքի մէջ Մր. Ռըսէլ Սէյճ մեծապէս կը յարգուէր իբրեւ ուղղամիտ մարդ։ Խստակրօն Երիցկան մը էր, ո՛չ կը ծխէր, ոչ կը խըմէր։ Իր անձնական բարեկամներէն մէկուն ըսածին նայելով, սխալ է իր մասին գոյացած հանրային կարծիքը թէ հանգուցեալ սեղանաւորը ճղճիմ և միմայն դրամ շինող մարդ մը եղած է։ Միայն թէ «չատ զգուշաւոր» մարդ էր, և պարզ կ՚ապրէր, որովհետեւ պերճանքին հաճոյք չէր զգար, ճաչակ չուներ անոր համար։ Իր գործին մէջ միամիտ էր, և կը խոստովանէր թէ դրամ շինելը իր կեանքին նպատակը չէր, այլ վայելքը։

Ռըսէլ Սէյճ առասպելական հարստութեան տէր մարդոց չէր նմաներ, այլ համեմատաբար հանդարտիկ, գոհ և երջանիկ կեանք մը կ՚ապրէր։ Հանգուցեալ Քօրնէլիուս Վանտերպիլթ, որ 1899ին մեռաւ 20 միլիոն անգլ. ոսկի հարստութեամբ, ըսած է անգամ մը։—«200 միլիոն տղարի հոգը ա՛յնքան ծանր բեռ մըն է, զոր մարդու մը ուղեղը կամ կռնակը չի կրնար կրել։ այդքանը կը բաւէ մարդ մը մեռցնելու։ Կռնակէն իջեցնելն ալ հաճոյք մը չէ։ Իմ դրացինս որ կէս միլիոն միայն տղար ունի, ինծի չափ կեանքը կը վայելէ։» Երբ ձեղ Կուլտ մեռաւ 15 միլիոն անգլ. ոսկի հարստութիւն թողուլով, բժիշկը յայտարարեց թէ իր ջղային դրութիւնը տեղի տուաւ «իր մեծ հարստութեան պրեմմին նիրքեւ։ Միւստ մտահոգութեան և անձկութեան ճնշման ներքեւ էր և իր ունեցածները պաշտպանելու գրգռութիւնը կը մեռցնէր զինքը։» Ռըսէլի պարագան բոլորովին տարբեր էր։ Անգլիացի այրելուի մը կը խոստովանէր թէ կեանքին մէջ մէ՛կ նպատակ ունէր — «Դրամ չահիլ։ Հաճոյքը դրամ շինելուն մէջ է. գործառնութիւնը, ճնասելու հաւանականութիւնը, և յետոյ չահելու բերկրութիւնը։ Եւ յետոյ — լա՛ւ, դրամս պանքան կը դնեմ և նոր չահելիք գտմարներուս կը նայիմ։» Իր ասպարէզը ամփոփելով ըսաւ։—«Ի՞նչ բանի համար որ աշխատեցայ ձեռք բերի։ բոլոր խտալներս իրականացան։ կատարելապէս գոհ եմ։» Մէկը հարցուց Ռըսէլ Սէյճի թէ հարստանալու գաղտնիքը ի՞նչ է։ Պատասխանեց։—«Թո՛ղ ամէն մարդ կանոն ընէ՝ իրեն թէ միշտ պէտք է չահածէն քիչ ծախսէ։ Այնուհետեւ ա՛լ ապահով է։ Այս կեանքին մէջ ո՛չ ոք կրնայ երկար ատեն երջանկի ըլլալ եթէ այս սկզբունքով չապրի։ Ինդիր չէ թէ ո՛րքան չլացուցիչ ըլլայ իր վիճակը կամ իր ապագան ի՞նչ որ ալ ըլլայ։ Եթէ այս կանոնէն չեղի, ուշ կամ կանուխ պիտի զղջայ։ Պէտք է ինքզինքդ յաջողելու համար։ Յաջողելու է երջանիկ ըլլալու համար։ Այն մարդը շատ աւելի դառն նեղութեան պիտի ենթարկուի, որ 30 տարեկան հասակին մէջ աւելի լաւ չէ քան 20 տարեկանին։ Պարզ յառաջդիմութիւն մըն է ըսածս, և ոչ ոք կրնայ արդարանալ անտես ընելուն համար այս օրէնքը։ Մինչեւ կը զարմանամ երբ խելքը գլուխը մարդիկ կը տեսնեմ որոնք ինքզինքնին կանոնները զանց ընելով այսօր չքաւորութեան մէջ ինկած են։» Ռըսէլ Սէյճ յայտարարած է նաեւ թէ հարստութեան ամբողջ գաղտնիքը կը գտնուի սա՛ խօսքերուն մէջ՝ զորս Պոդոնիոս ուղղեց Լայերտեսի։— «Այս սկզբունքները փարէ՛, և հարստութիւնը պիտի գայ ինչպէս ցերեկը կուգայ գիշերէն վերջ։ հարուստ պիտի ըլլաս։» Կը հիանար սա՛ պատուէրին վրայ։—«Ո՛չ փոխ տուր, ոչ փոխ առ։» Ռըսէլ Սէյճ կը պարծենար որ բնաւ չէր վրէպած իր խոստումը կամ ժամադրութիւնը, և երբեք բէնոնի մը փոխ առած չէր։ Իր կարծիքով «առողջ և ողջամիտ մարդ մը պէտք չէ աղքատ ըլլայ» — Ամերիկայի մէջ։

ՉՕՐԱՎԱՐ ԲՕՏԱՄԱՅԻ ՄԱՀԸ

Ճարտնական Բանակին Սպայակոյտի պետ զօրավար Քօտամա, կիրակի դիշեր յանկարծամահ եղաւ։ Վերջերս պաղ առած էր, և յետոյ յանկարծ տաք ընելով պատուհանները բաց քընացաւ, և վիճակը ծանրանալով իր բժիշկներուն խորհրդով երկու օր բացակայ եղաւ իր պաշտօնատեղիէն։ Կիրակի կանուխ պառկեցաւ, բայց կէս գիշերէն առաջ հեռագիր մը կարդաց։ Առտուան դէմ զօրավարին կինը տեսաւ որ Քօտամա անզգայ է։ Բժիշկ կանչեց որ ծանոյց թէ իր մահը արդէն կէս գիշերին տեղի ունեցած է։

Վարչապետ Սաեոնեի մարքիզ զօրավար Քօտամայի տունը այցելելէ վերջ կայսերական պալատ գնաց և կայսրէն ունկնդրութիւն մը ունեցաւ։ Ն. Վեհափառութիւն դեռ ծանուցած չէ իր որդւոյն թէ ի՛նչ պատիւներ պէտք է ըլլան մեծ զօրավարին։ Բայց կը կարծուի թէ հետեւեալ պատիւները պիտի ըլլան։—Ոսկի թուղթիկի պատուանշանին առաջին աստիճանը, տարեկան 1500 եէն թոշակով։ Բավլօնիա Իմբէրիալիի Մեծ ժապաւէնը, և պալատական երրորդ կարգի աստիճանաւորութիւն։

Վերջին պատերազմին ծագումէն քիչ առաջ Թօքիոյի օտար զինուորական կցորդներէն մին ըսաւ։—«Երբ տեսնէք Մեծ Սպայակոյտին պետը, Ճարտնական բանակին ուղեղը տեսած կ՚ըլլաք։» Կ՚ըսուի թէ Մանչուրիոյ և Քորէայի մէջ ամբողջ պատերազմին յատակագիծը Քօտամայի կողմէ պատրաստուեցաւ։ 1872ին Ճարտնական բանակին միացաւ իբրեւ երկրորդ տեղակալ և արագ արագ յառաջացաւ։ 1883ին գընդապետ էր, և 1904ին զօրավար։ Ինչպէս որ Ռուսիոյ հետ պատերազմին վերջը ըսուեցաւ, զօրավար Քօտամա իբրեւ վարիչ և ռազմագէտ էր որ իր բարձր դիրքը շահեցաւ Ճարտնական բանակին մէջ։ Ճակատամարտի դաշտին վրայ հրամատարութիւն ստանձնած չէ, բայց իր երկրին անագին օգուտ ունեցած է բանակին հետ կապ ունեցող ամէն կարեւոր վարչական պաշտօն ստանձնելով։ Իբրեւ պատերազմական նախարարի խորհրդական և իբրեւ նախարար ամենամեծ աղդեցութիւն բանեցուց Ճարտնի ցամաքային զօրքերուն կազմակերպութեան և կարգապահութեան վրայ։ Թշնամութեանց սկսելէն ետքը վեց ամիս Թօքիօ մնաց, աւարտելով իր կարգադրութիւնները պատերազմին համար, այնպիսի ծրագրի մը վրայ որ եթէ հարկ ըլլայ ձաւեոն կարենայ երեք տարի պատերազմել։ Յետոյ երբ ամէն բան պատրաստ էր, ու իր հին պետը՝ Մարէշալ Օեամա Մանչուրիոյ Ճարտնական զօրքերուն վերին հրամատարանուանուեցաւ, Պառոն Քօտամա Թօքիոյէն մեկնեցաւ և անոր ընկերացաւ իբրեւ Սպայակոյտի պետ։

Իր հայրենակիցներուն ամենամեծ մասին համար Քօտամա վերջին ծայր պատրաստութիւն և անխռովութիւն ցոյց տուաւ ճակատամարտի դաշտին վրայ։ Լիաօեանկի ճակատամարտի միջոցին նախաձայ կ՚ընէր երբ Ռուսաց կատաղի մէկ յարձակումը պարտաւորեց Ճարտնցիները քիչ մը հեռու քաշուիլ։ Այս շարժումը ուղղակի կրակի կ՚ենթարկէր Քօտամայի գտնուած կէտը։ Սպայակոյտին անդամները սկսան գուրգուրալ ա՛յսքան թանկագին կեանքի մը ապահովութեան վրայ, և թախանձեցին որ Պառոն Քօտամա աւելի ապահով տեղ մը քաշուի։ «Օ, ո՛չ, ըսաւ, եթէ զօրքերը իմ քաշուիլս տեսնեն կրնան մտածել թէ վտանգ մը կայ, կամ թէ մենք տարակոյս ունինք։ Լաւագո՛յն է մնալ։» Այս օրինակը նոր քաջութեամբ լեցուց զօրքերը, որոնք չուտով ետ վանեցին Ռուսերը։

Անձնական երեւոյթով Քօտամա աւելի արեւմուտքցի էր քան Արեւելքցի։ Տասնըվեց տարի առաջ Եւրոպա դրկուեցաւ արեւմտեան զինուորական դրութիւնները ուսումնասիրելու, և երբ Չինաստանի հետ պատերազմը սկսաւ, տեսնուեցաւ թէ որքան կատարելապէս սորված էր զինուորական գիտութեան մանրամասնութիւնները։ Իր ծառայութեանց համար այն ատեն Միքատօ Պառոն ըրաւ զայն։ 53 տարեկան էր։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ապահովագրական ընկերութիւնները 1094ին բաղդատմամբ անցեալ տարի (1905ին) 30 միլիոն 344,970 անգլ. ոսկի պակաս գործառնութիւններ ըրին հրատարակուած զեղծումներուն հետեւանօք։

ՎԻՐԱԲՈՒԻԹԱԿԱՆ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԴՈՒՇՈՒՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ։—Վիրաբուժութեան պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած գործողութիւն մը տեղի ունեցաւ ամերիկացի ձօրձ Քիլպայ անուն մարդու մը վրայ, որուն մարմնոյն ամբողջ մէկ կողմին մորթը քերուելով 414 կտոր մորթ պատուաստուեցաւ։ Քիլպայ Մայիս 6ին սաստիկ կերպով այրած էր աջ երեսը և մարմինը ալքալի լապտերի մը պայթումէն։ Այնքան անօգուտ եղած էր մարմնոյն այն մասը որ գիտական փորձի համար միայն կըրնար օգտակար ըլլալ։ Քիլպայ ընտանիքին բոլոր անդամները պատրաստ էին իրենց մարթէն մասեր տալ անոր մարմինը վերակազմելու համար։ Իր 12 տարեկան պզտիկ աղջիկը առաջինը եղաւ իր մորթէն մաս մը տալու, իր բարեկամներէն ոմանք։ իր բժիշկը, հիւանդապահուհին և զոհողութիւն ընելու պատրաստ եղան։ Երեսուն կտոր մորթ կտրուեցաւ տիկին Քիլպայէն և տասը կտոր իր 12 տարեկան աղջիկէն։ Հիւանդապահուհին երեսուն կտոր տրուաւ, Քիլպայի հայրն ալ, որ 60 տարեկան է, քսան կտոր մորթ կտրեց իր աջ թեւէն։ Իր բարեկամներէն 20 հոգի ալ գործողութիւն կրեցին ինքզինքնին։ Բոլոր այս նպաստողներուն անունները և հասցէները հրատարակուեցան պատուոյ ցանկի մը մէջ։ Մորթի այս պատասխիկները հանեցին, և Քիլպայի վէրքերուն վրայ զետեղուեցան։ Այս պատուաստի գըրութիւնը երկու ամիս չարունակեց, և այնքան յաջողեցաւ որ հիմա մարդուն երեսին վրայ մէկ այրուցք կայ միայն։

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ ԿԱՂԼԷՍԻ ԻՇԽԱՆԻՆ ԵՒ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՒՆ ՀԱՄԱՐ։—Կաղլէսի իշխանը և իշխանուհին դպրոցի մը բացման նախագահելու համար կառքով Հերթֆօրտ կ՚երթային Բշ. օր։ Ծափահարութիւններէն խրտչեցան հուժկու ձիերը և սկսան սրարշաւ ընթանալ։ Աղէտը ծանր հանգամանք մը պիտի առնէր։ Վերջապէս ծառէ ծառ պարաններ նետուելով, ձիերը, որոնք հրաշքով մը չէին զարնուեր ծառերուն, նոյն պարաններուն մէջ պրկուեցան և կեցան։ Եկեղեցիին մէջ գոհաբանական աղօթք կարդացուեցաւ։ Իշխանը և իշխանուհին կատարեալ պաղարիւնութեամբ կառքին մէջ տոկացին այս փորձութեան։

ՔՐՈՆԻԿ

ՍԿԻԻՏԱՐԻ աղքատախնամը վերակազմուեցաւ հետեւեալ կերպով։— Տերք Թումիկ Սուրէնեան (Ատենապետ) Բարսեղ Աւետիսեան (Ատենադպիր), Մաքսուտ Նարլեան (Գանձապետ), Տքթ. Խորխորունի, Բարդամ Պէրպէրեան (մատակարար), Պողոս Մարտիրոսեան և Տիգրան Քըլըճեան։ Ըստ առաջնոյն հաշուակալ-գործակատարն է Սուրէն ալա Պէրպէրեան։ Աղքատախնամը որոշած է առ այժմ հիւանդ բժիշկ չունենալ, և թաղին բոլոր բժիշկներուն ձրի ծառայութիւնը դիմել հիւանդներուն համար։

ՄՈՒՇԻ առաջնորդ տեղապահ Տ. Կարիւն վրդ. Էլլտիրէմեան Ս. Պատրիարք Հօրմէն արտօնութիւն խնդրած է մայրաքաղաքս գալ, անձը դարմանելու համար։

ԲԱՂԷՇԻ առաջնորդ Տ. Եղիկ Ծ. Վ. Գարփագճեան անձնական տակաւութեան պատճառաւ բժշկաց խորհրդով օգտակոսութեան գացած է Վասփոր Եէնի Մահալլէ։

ԶԷՅԹՈՒՆԻ աղջկանց վարժարանի հարցաքննութիւնը Յունիս 22ին կատարուեցաւ կեդրոնական վարժարանին մէջ։

Ժամը 4ի միջոցներուն բացուեցաւ հարցաքննութեան հանդէսը Համիտիէ քայլերգով, որուն յոտնկայս ունկնդրեցին ներկաները, հանդէսին կը նախագահէր Տ. Վաղարշակ վրդ. և նախկին սաներէն զարգացեալ կրթասէր քահանայ մը։ Աշակերտուհիները շատ լաւ, արձակ համարձակ կը պատասխանէին, յաջող քննութիւն մը ներկայացնելով։ Հարցաքննութեանց միջոցին ընդմիջումներ տեղի կ՚ունենային խմբակ մը աղջիկներու երգերով, որոնք երգեհոնի մասնակցութեամբ կ՚երգէին։ Այն հանդիսաւորներու մեծագոյն մասը կը պատկանէր փափուկ սեռին, որ մեծ տեղ կը գրաւէր։ Աշակերտուհիներու կողմէ ճառեր, կ՚արտասանուէին աղջիկներէն մին իր ուշիմութեան և սըրամտութեան համար վարձատրուեցաւ նոր չրջազգեստով մը։ Այն ամէն յաջողակութիւնը մանաւանդ կը յայտարարէին մանկապարտիզպանուհի Օր. Լուսիի ունեցած հոգատարութիւնները և լաւ դասաւանդութիւնները։ Ձեռագործ ասեղնագործութիւնները ի տես դրուած էին, որոնք վերջին հանդէսի օրին վիճակահանութեան պիտի դրուին։

Ուսուցչութեան կողմէ կազդարարուէր, յառաջիկայ չաբթուն արական վարժարանի հարցաքննութիւններու սկսուիլը։

ՅԱՌԱՋԻԿԱՑ կիրակի, 16 Յուլիս, հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի Թօքաթուի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն մէջ, ի հանգիստ հոգւոյ Գանտիլլի Տ. Եղիազար քհն. Աչճեանի վաղամեռիկ և ողբացեալ երիցուհւոյն՝ Թէոփիստէի, ի հոգեւոր միխիթարութիւն հանգուցելոյն պարագայից և բարեպաշտ ժողովրդեան։ Սկզբնաւորութիւն ժամերգութեան՝ ժամը 12, Պատարագ 2։

ԱՐԱՄԵԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ազգնուազեռական Թաղին Ազգնուազեռական հանդէս։

Այսպէս կրնանք որակել այն հաճելի ցերեկոյթը զոր վայելեցինք երէկ Գատը գիւղի Արամեան երկսեռ վարժարանին մէջ։

Ընդարձակ պարտէզը վերածուած էր հանդիսավայրի, դրասանդուած դալիներով և դրօշներով, և կեդրոնը ճաշակաւորապէս յարդարուած բեմովը։

Վարժարանին երկսեռ սաները դասակի ընկերակցութեամբ երգեցին Համիտիէ քայլերգը, որով բացուեցաւ հանդէսը, և ներկաները ոտքի վրայ, ծափերով ողջունեցին զայն։

Թաղ Խորհուրդին ատենապետ Աթանագինէ էֆ. Արապեան բեմ ելաւ և թուրքերէն բանախօսութիւն մը ըրաւ մաղթանքներ ընելով Վեհ. Սուլթանին համար։

Յետոյ Տնօրէն Նշան էֆ. Թորոսեան կարդաց տեղեկագիրը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ չահեկան մասերը, որ ցոյց կուտան Արամեան վարժարանին գրուած փայլուն դիրքը Պոլսոյ նախակրթարաններու մէջ։— Տասը տարուայ միջոցին վարժարանը տուած է 116 չրջանաւարտ 58 մանչ և 61 աղջիկ։ Տրուած կրթութիւնը աւելի գործնական կը ձգտի և այս իր արդիւնքը ցոյց կուտայ, որովհետեւ առեւտրական ասպարէզին վրայ միշտ կը գտնուին Արամեանի չրջանաւարտները։ Երբ բարձրագոյն ուսման հետեւած են, դարձեալ բացառիկ դիրք չունած են։ 1904ի չրջանաւարտներէն 3ը կեդր. Վարժարանի Բ. դասարանը յաջողած են մտնել, մինչ ուրիշ չրջանաւարտներ առաջինը կը մտնեն։ 3ը Ֆռէդրներու Ս. Ժողէֆ քօլէճին 4րդ կարգը մտած են՝ ֆրանսերէն քննութեամբ, և մէկն ալ Պէրպէրեանի Երէց կարգը, մինչ ուրիշ չրջանաւարտներ կը մտնեն Կրտսերագոյն կամ Կրտսեր։ Ուսումնական Խորհուրդն ալ պաշտօնապէս հաղորդեց Արամեան վարժարանին բացառիկ արդիւնքը 1904ին։ Բայց սասվ կատարեալ չենք կրնար նկատել դպրոցը։ Իր թերիներն ալ բնական է կրնան լրացուիլ առաջիկայն։ Արդէն Հոգաբարձութիւնը և Տիկնանց Խնամակալութիւնը շատ կ՚աշխատին և նորութիւններ ի գործ դրին։ Ֆրանսերէն խօսելավարժութեան համար յատուկ միայնուն ուսուցչուհի մը պաշտօնի կոչուեցաւ։ ընտիր դաշնակ մը, բնագիտական և այլ պատկերներ ու առարկաներ գնուեցան։ Անցեալ տարի չրջանին երկու դասեր աւելցուեցան։ Նախ օսմաներէն աղջկանց բարձր դասընթացքին համար, և Կենցաղագիտութեան դասը երկսեռ բարձրագոյն և միջին կարգերուն համար։ 1904ին Տիկնանց խնամակալութիւնը անձամբ հոս հոն դիմելով ծախսեց մթերուած ձեռագործներն և արտադրեց 6570 ղրշ. որ մասամբ յատկացուեցաւ ձեռագործի ճիւղին արդիւնաւորման։ Այժմ ալ ընտիր շատ մը ձեռագործներ կան որոնք ևս պիտի ծախսուին։ Հին չրջանաւարտուհիներէն Օր. Սիրանոյշ Ֆրէնկեան, Արաքսի Յովհաննէսեան, Ատրինէ Շահինեան և Վարդուհի Կիւլպէնկեան հետեւած են ձեռագործի ճիւղին և իրը գոհունակութիւն կը ստանան ծաղկեփունջեր։ Տիկնանց Խնամակալութիւնը կը խորհի այս ճիւղը դարձեալ բանալ և Արհեստանոց մը կազմել, ուր հայ աղջիկները սովրին նաև արուեստի հետ անուսուցողական գործնական ուսումներ։ Բայց չենքի խնդիրը գլխաւոր արգելքն է, որովհետեւ աշակերտներու յարաճուն թիւը թոյլատու չէ արդի չենքին մէջ հաստատելու արհեստանոցը, որուն համար անպատ չենք մը պէտք է կառուցուի։ Վարժարանը 1904ին ունէր 240 երկսեռ ուսանող՝ որ 1905ին եղած է 270։ 1904ին ուսուցիչներուն կը վճարուէր 5880 ղրշ. ամսական և 96ին 6030 ղրշ։ Զրուցվարժները առարկայ եղած են հոգածութեան, անոնց հագուստ կը տրուի ամէն առթիւ և մնուցդ ու գրենական պիտոյք։ Վարժարանը միօրինակ զգեստ տուած է տղոց, ուստի ալ կը կրեն այդ զգեստը և առաջիկայն բոլոր ուսանողներու միօրինակ հագուստ կրելու չանը պիտի ըլլայ։

Տեղեկագրի ընթերցումէն ետք մանկապարտէզի պզտիկները երգեր երգեցին և պարեցին։ Փոքրիկն Օր. Գերման Դաթեան արտասանեց ժամանցոյցը ոստանաւորը, սիրուն չեչտերով։ Մարմնամարզը զոր կատարեցին պզտիկները չատ հաճելի էր և չնորհաւորելի վարիչը։ Վահրամ Ղալաքճեան Սեւվանը հատուածը արտասանեց և մանկապարտէզինները դարձեալ պարեցին մեծերու պարանը ընծայելով։ Գրիգոր Բաչաճեանի Զկնորսն

երկսեռ պղտիկները պակներ առին ու շաքարներ։

Շրջանաւարտներէն Պ. Հրանտ Ադամեան լաւ չէչտերով կարդաց Թուրքերէն ճառ մը որմէ ետք երեք պրղտիկներ՝ Քառլօ Նազիկեան, Վահրամ Զալուքեան և Արիկ Գասպարեան, գեղեցիկ տարազներով և կեղծ պեխեր անցուցած, իրենց մանզաղոլն ու բանովը եկան Հողագործին աշխատութիւնը փառաբանելու և երգը երդելու։ Հանդէսին ամենէն զուարթ և քաղցր մասը վերապահուած էր սակայն երկու աղջիկներու՝ Արմինէ Մաղաքեանի և Ադրինէ Ալչըճեանի։ Երկու կաթնքոյրեր, մին հովանոցաւոր, ճկուն, ծփծփուն քաղքենի և միւսը միամիտ գիւղացի, արեւահար, ու խոնջ ախոռի ու դաշտի աշխատութիւններէն դէմ դէմի կ'ելլեն։ Ֆրանսերէնէ թարգմանուած հատուած մըն էր այս և սակայն շատ լաւ պատշաճեցուած հայերէնի, և հեզնակութեան գոյնը անհետացուած։ Գիւղացիի տէպարիկը՝ Ադրինէ՝ Պոլսեցի մը ինքնին, այնքան ճարտարօրէն կը կեղծէր գեղջուկի միամտութիւնը և երկրաձիգ բառերը որ ինքզինքիս կը կարծէինք գիւղէն նոր եկած լաճուկի մը առջեւ։ Բուռն և սիրալիր ծափեր ողջունեցին այս երկու փոքրիկները։

Պ. Ցարութիւն Մախոխեան արտասանեց ֆրանսերէն սիրուն մենախօսութիւն մը քնական չէչտերով, որմէ ետք Օր. Սրբուհի Գաբամաճեան և Նուարդ Պողոսեան միասին դաշնակի վրայ յաջողապէս կտոր մը նուագեցին։

Մէջընդմէջ կը կատարուէր մրցանակներու բաշխումը։

Պ. Հրանտ Վարդանեան ի դիմաց իր շրջանաւարտ ընկերներուն հրաժեշտի հատուած մը կարդաց։

Հանդէսին երկրորդ հաճելի մասն էր ֆրանսերէն այն տեսարանը որ ներկայացուցաւ Օր. Հերմինէ Նազաչեանի, Սրբուհի Գաբամաճեանի, Նուարդ Պաթմազեանի, Մաբի Զաքարեանի և Զապէլ Դաւթեանի կողմէ։ Տղաքներու Պարահանդէսը, այս էրնիթը, ինքնատիպ հատուած մը, պարերով խառն, ուր կը յայտնուին ֆրանսերէն խօսելավարժութեան ուսուցչուհի Mlle. Ernestine-ի ջանքերը, աչակերտուհիներուն հնչումներուն և շարժուձեւերուն մէջ։

Ուսանողուհիները շատ յաջող կերպով երգեցին նաև գեղեցիկ երգ մը։

Այս տարուան շրջանաւարտներն են.—Նազաչեան Արամ, Վարդանեան Հրանտ, Ադամեան Հրանտ, Մարտիրոսեան Զարեհ, Կիւլպէնկեան Բարսեղ, Ճիզմէճեան Եդուարդ, Պրքրեան Նշան։

Շրջանաւարտուհիներն են.—Պարտիզպանեան Սիրանոյշ, Մանկեան Աստղիկ, Նազաչեան Հերմինէ, Եղիազարեան Արուսեակ, Թագւորեան Սաթենիկ, Դաւթեան Նուարդ։

Ասոնցմէ Ադամեան Հրանդ և Պարտիզպանեան Սիրանոյշ թուրքերէնի մէջ իրենց ունեցած առաջադիմութեան համար մէջմէկ քարտէս և Նէվսալը Մարիմեք մրցանակ ստացան Կարապետ էֆ. Քէբէստէճեանի կողմէ։ Օր. Հերմինէ Նազաչեան ստացաւ ոսկի ժամացոյց մը նուէր՝ Տիկին Կ. Քէբէստէճեանէ։ Օր. Արուսեակ Եղիազարեան՝ ծաղկեփունջ մը ձեռագործի մէջ իր յաջողութեան համար։

Ա. մրցանակ ստացան.—Միջին Բ. կարգէն.— Քէօսէեան Հրանտ, Նալպանտեան Վահան, Մանկեան Վաղինակ, Մախոխեան Ցարութիւն, Սամուէլեան Օննիկ, Իւթիւճեան Գրիգոր, Յովհաննէսեան Հայկ, Պաթմազեան Նուարդ, Գաբամաճեան Սրբուհի, Դաւթեան Պերճուհի։

Տարրական Բ. կարգէն.—Նախնիքեան Ժիրայր, Ազատեան Սեդրակ, Աճէմեան Վահէ, Մկրտիչեան Ստեփան, Թորոսեան Վահէ, Ցակոբեան Արմէն, Քէլէկեան Կարապետ, Նազաչեան Հրանդ, Պաթմազեան Աստղիկ, Մաղաքեան Երանուհի, Ցակոբեան Հերմինէ։

Երկրորդ և երրորդ մրցանակներ տրուեցան ուրիշներու ալ։

Հոգաբարձութենէն Մելքոն էֆ. Նազիկեան շատ մը գիրքեր նուիրած էր, ճոխացնելով մրցանակները։

Հանդէսը փակուեցաւ քարոզիչ Տ. Դուրեան վրդ.ի մէկ բանախօսութիւնովը։

*** Արամեանի հանդէսը ճշմարտապէս գեղեցիկ և յաջող սարքում մըն էր, ուր յայտնի պարզուած էին վարժարանին բարեկարգ վիճակը և կրթական փայլուն մակարդակը։ Ասիկա անչուշտ արդիւնքն է այն անդուլ և իրապէս օգտակարակրկիտ ջանքերուն զոր կ'ընէ Հոգաբարձութիւնը՝ բաղկացած Կարապետ էֆ. Քէբէսթէճեանէ, Տօքթ. Ցակոբոֆ, Աբիսողոմով և Նազիկեան էֆ.ներէ։

Մասնաւոր և ջերմ շնորհաւորութեանց արժանի է Տիկնանց Խնամակալութենէն Օր. Արաքսի Արապեան, որ բոլոր հոգիովը փարած գործին, օրն ի բուն իր գուրգուրոտ հոգածութեան առարկայ ըրած է դպրոցն ու անուշիները։

ՄԱՔՐԻ-ԳԻՒՂԻ

ՏԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Երէկ ժամը 9½ին (Ը. Ե.) կատարուեցաւ Մաքրիգիւղի Ազգ. Տատեան վարժարանին ամավերջի հանդէսը, վարժարանին պարտէզին մէջ որ շատ նեղ եկած էր խուռն բազմութեան—գրեթէ ամբողջովին կիներ։ Հանդէսը բացուեցաւ Համիտիյէ Քայլերգով զոր վարժարանին երկսեռ ուսանողներէն ոմանք ջութակի և դաշնակի վրայ կ'ածէին՝ առաջնորդութեամբ նոյն ճիւղերու ուսուցիչներուն՝ Մ. Կոլտէնպէրկի և Բաբելեան էֆ.ի և որ յոտնկայս ունկընդրուեցաւ։ Յետոյ աշակերտներէն մին Վեհ. Կայսեր ուղղեալ Ջօն մը կարդաց։ Ասկէ վերջ ալ երգեր ու արտասանութիւններ, դաշնակ ու ջութակ, ուսկից յետոյ Տնօրէն Պէշզադեան էֆ. կարդաց իր տեղեկագիրը, ուսկից երեւցաւ որ Տատեան վարժարանը ունի 310 երկսեռ աշակերտ, որոնց 100ը Մանկապարտէզի բաժնին մէջ։

Ապա բաժնուեցան մրցանակները։ Առաջին մրցանակ ստացան՝ Տարր. Ա. և Բ. դասարանէն, Պր. Ն. Ցակոբեան և Օր. Զ. Արիւեան։ Միջին Ա. դասարանէն՝ Պր. Գ. Խանամիրեան և Օր. Վ. Շամլբեան։ Միջին Բ. դասարանէն Օր. Է. Բարունակեան։ Բարձր. կարգէն Օրք. Ս. Մաղուլեան, Ա. Մարտիրոսեան, Հ. Խոտիկեան, Է. Վառուելեան՝ Բ. մրցանակ։

Ասոնցմէ վերջ դարձեալ ջութակ, դաշնակ և երգ, այնպէս որ կրնանք ըսել թէ Մաքրիգիւղի այս դպրոցական հանդէսը աւելի փոքրիկներու կողմէ սարքուած նուագահանդէսի մը պատրանքը կուտար, շնորհիւ գործական երաժշտութեան արուած ուժին, մանաւանդ որ Պ. Կոլտէնպէրկ, որ վարժարանին ջութակի ուսուցիչն է միայն ինն ամիսէ ի վեր, յայտնի ապացոյցը տուաւ այդչափ կարճ միջոցի մէջ իր տուած մեծ աշխատութեան։

Հանդէսին իրապէս դպրոցական մասը կը կազմէր անշուշտ մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ կատարուած զանազան յայտ իաղերը, մարմնամարզական փարձերը և առոյգ ու համարձակ շարժուձեւերով լրած արտասանութիւններն, որոնք արդիւնքն են նոյն մանկապարտէզին ընդհանուր վարիչ Օր. Տիրուհի Գաբրիէլեանի ձեռնհաս ու խղճամիտ պաշտօնավարութեան, որուն կ'աջակցին իր երկու օգնականները Օրք. Սիրանոյշ Վարդանեան և Երանուհի Քիւրքճեան։

Ապա բեմ եւաւ Եղնիկ վրդ. Պապեան որ կրթութեան վրայ բաւական երկար տեսութիւն մը ըրաւ, և ապա երգուեցաւ Եկմալեանի «Հայր մեր»ը դաշնակով, ու հանդէսը փակուեցաւ։

Յետոյ հանդիսականները անցան վարժարանին սրահը, ուր աչակերտուհւոյ չինած ձեռագործներով վիճակահանութիւն մը սարքուեցաւ, ուսկից վարժարանին 650-700 ղրշ.ի չափ չահ մը մնաց։ Ներկայք ապա շնորհաւորեցին վարժարանին տեսուչ Պէշզադեան էֆ.ն իր օգտակար գործունէութեան համար և մեկնեցան։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

"Ա. ՄԱՄՈՒ,,ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կը զարմանամ որ դեռ կը յամառիք կը մնաք ձեր ենթադրական 1300 ղրշ. պահանջքին վրայ, զոր պատրուակ բռնելով պատոյս հետ կը խաղաք։ Չեմ գիտեր թէ ուրկէ՞ և ինչէ՞ն 1300 ղրշ.ի պահանջք մը կ'ունենաք վրաս։ Ասկէ 5-6 տարի առաջ ձեր թերթին գործակալն էի հոս, սակայն երկու-երկուքուկէս տարի ետքը ստիպուեցայ թողուլ գործիս պատճառով, և ձեր հաւանութեամբ այդ պաշտօնը յանձնեցի Ստեփան էֆ. Սափրիչեանի և ձեր 1200 ղրշ.ի չափ պահանջքին ցանկը յանձնեցի իրեն (մէկ օրինակն ալ ձեզի ղրկելով)։ Դուք ձեր թերթին մէջ ծանուցիք որ ա՛լ ձեզի հետ հաշիւ ունեցողները Սափրիչեան էֆ.ի հետ կարգադրեն։ Ասիկա կ'ապացուցանէ թէ ես օրինաւոր սահմանի մէջ հաշիւս տուած, ու գործին մէջէն ելած եմ։ Սակայն քանի մը ամիս ետքը ձեր այս գործակալն ալ փոխելով, Ցակոբ էֆ. Կոմիկեանի յանձնեցիք։ Սափրիչեանը իրեն տուած ցանկս կորսնցուցած ըլլալուն դարձեալ ձեր առնելիքներուն մէկ օրինակը պատրաստելով յանձնեցի Կոմիկեան էֆ.ի (միշտ ձեր որոշումով և հաւանութեամբ)։ Կոմիկեան էֆ.ն ալ երկու տարիի չափ գործակալութիւնը շարունակելէ ետք ուրիշի մը յանձնեց, և ցանկը (ուրկէ անշուշտ մաս մը գանձումներ եղած էր) այս վերջինին փոխանցուեցաւ։ Ասիկա ալ ժամանակ մը շարունակելէ ետք թողուց։

Յետոյ Ս. Առաջնորդ Հօր գրեցիք որ ձեր հաշիւները նայի։ Երեք տարի ետքը Սրբազանին հրաւէրին վրայ գացի, ձեր հաշիւներուն մասին խօսեցանք։ Սրբազանը ձեր առնելիքներուն ցանկը չունէր, որովհետեւ ձեր վերջին գործակալը կորսնցուցեր էր։ Այն ատեն չի գանձուած բաժանորդագրութեանց ընկալագիրները յանձնեցի իրեն, որոնց գումարը կը համապատասխանէր ձեր առնելիքին... բայց ոչ թէ իմ այլ բաժանորդներուն վրայ։ Չեմ գիտեր թէ իմ ցոյց տուած ձեր առնելիքէն իրարու յաջորդող գործակալները ի՞նչ գանձած են ու ձեզի ղրկած. ասիկա ընաւ դիս չի հետաքրքրեր, կը հասկնա՛ք։ Ես պարտաւոր չեմ ձեր չկրցած գանձած բաժանորդագիրները գրպանէս ձեզի վճարել, մանաւանդ հաշիս օրինաւոր կերպով սպէս ու ձեր ալ ընդունելէն ետք։ Զորս-հինգ գործակալներ փոխուելէն ու ցանկը հետզհետէ ձեր կողմէն անոնց յանձնուելէն ետք, չեմ գիտեր թէ ի՞նչ կրնաք ունենալ այլ եւս ինծի հետ։

ՍՏԵՓԱՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ատաբազար

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ 25ՐԴ ԹԻՒ ԲԻՒՐԱԿՆ առեւտրական

ԲԻՒՐԱԿՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԹԻՒ 25

շաբաթաթերթին որ կը պարունակէ հետեւեալ առեւտրական յօդուածները.—

Գամպիալի գիներուն փոփոխութիւնը։ — Ճարտարարուեստական բուսաբանութիւն [Շնաբեր բոյսեր.— Մայա օրուի մշակումը]. — Մեր պատասխանները [Կորսուած դրամատոմսի մը փոխարինելու կողմէ սարքուած նուագահանդէսի մը պատրանքը կուտար, շնորհիւ գործական երաժշտութեան արուած ուժին, մանաւանդ որ Պ. Կոլտէնպէրկ, որ վարժարանին ջութակի ուսուցիչն է միայն ինն ամիսէ ի վեր, յայտնի ապացոյցը տուաւ այդչափ կարճ միջոցի մէջ իր տուած մեծ աշխատութեան։

Հանդէսին իրապէս դպրոցական մասը կը կազմէր անշուշտ մանկապարտէզի փոքրիկներուն կողմէ կատարուած զանազան յայտ իաղերը, մարմնամարզական փարձերը և առոյգ ու համարձակ շարժուձեւերով լրած արտասանութիւններն, որոնք արդիւնքն են նոյն մանկապարտէզին ընդհանուր վարիչ Օր. Տիրուհի Գաբրիէլեանի ձեռնհաս ու խղճամիտ պաշտօնավարութեան, որուն կ'աջակցին իր երկու օգնականները Օրք. Սիրանոյշ Վարդանեան և Երանուհի Քիւրքճեան։

Ապա բեմ եւաւ Եղնիկ վրդ. Պապեան որ կրթութեան վրայ բաւական երկար տեսութիւն մը ըրաւ, և ապա երգուեցաւ Եկմալեանի «Հայր մեր»ը դաշնակով, ու հանդէսը փակուեցաւ։

Յետոյ հանդիսականները անցան վարժարանին սրահը, ուր աչակերտուհւոյ չինած ձեռագործներով վիճակահանութիւն մը սարքուեցաւ, ուսկից վարժարանին 650-700 ղրշ.ի չափ չահ մը մնաց։ Ներկայք ապա շնորհաւորեցին վարժարանին տեսուչ Պէշզադեան էֆ.ն իր օգտակար գործունէութեան համար և մեկնեցան։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

"Ա. ՄԱՄՈՒ,,ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կը զարմանամ որ դեռ կը յամառիք կը մնաք ձեր ենթադրական 1300 ղրշ. պահանջքին վրայ, զոր պատրուակ բռնելով պատոյս հետ կը խաղաք։ Չեմ գիտեր թէ ուրկէ՞ և ինչէ՞ն 1300 ղրշ.ի պահանջք մը կ'ունենաք վրաս։ Ասկէ 5-6 տարի առաջ ձեր թերթին գործակալն էի հոս, սակայն երկու-երկուքուկէս տարի ետքը ստիպուեցայ թողուլ գործիս պատճառով, և ձեր հաւանութեամբ այդ պաշտօնը յանձնեցի Ստեփան էֆ. Սափրիչեանի և ձեր 1200 ղրշ.ի չափ պահանջքին ցանկը յանձնեցի իրեն (մէկ օրինակն ալ ձեզի ղրկելով)։ Դուք ձեր թերթին մէջ ծանուցիք որ ա՛լ ձեզի հետ հաշիւ ունեցողները Սափրիչեան էֆ.ի հետ կարգադրեն։ Ասիկա կ'ապացուցանէ թէ ես օրինաւոր սահմանի մէջ հաշիւս տուած, ու գործին մէջէն ելած եմ։ Սակայն քանի մը ամիս ետքը ձեր այս գործակալն ալ փոխելով, Ցակոբ էֆ. Կոմիկեանի յանձնեցիք։ Սափրիչեանը իրեն տուած ցանկս կորսնցուցած ըլլալուն դարձեալ ձեր առնելիքներուն մէկ օրինակը պատրաստելով յանձնեցի Կոմիկեան էֆ.ի (միշտ ձեր որոշումով և հաւանութեամբ)։ Կոմիկեան էֆ.ն ալ երկու տարիի չափ գործակալութիւնը շարունակելէ ետք ուրիշի մը յանձնեց, և ցանկը (ուրկէ անշուշտ մաս մը գանձումներ եղած էր) այս վերջինին փոխանցուեցաւ։ Ասիկա ալ ժամանակ մը շարունակելէ ետք թողուց։

Յետոյ Ս. Առաջնորդ Հօր գրեցիք որ ձեր հաշիւները նայի։ Երեք տարի ետքը Սրբազանին հրաւէրին վրայ գացի, ձեր հաշիւներուն մասին խօսեցանք։ Սրբազանը ձեր առնելիքներուն

ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՐԷՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

Տիւնքի ճումաա կիւնիւ Սէլամլըգ ըէսմը ալիսի Համիտիյէ ճամիի չէրիֆիտէ իճրա պույրուլմուշ տրը։

ՆԵՐՔԻՆ

ԲԱՂԱՔԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ մէջ կազմուած հանրային մաքրութեան յանձնաժողովը երէկ գումարուելով կարդաց թաղապետական չրջանակներէն առնուած տեղեկագիրները։ Ցանձնաժողովը առայժմ Ա. և Զ. չրջանակներուն համար պաշտօնեաներ կարգեց, որպէսզի հանրային մաքրութեան գործը չյապաղի։

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ. —Երկրագործական Պանքային վիճակահանութեան 250000 ղրշ. չահող 137670 թիւ կէս տոմսին և 10000 ղրշ. չահող 24011 թիւ ամբողջ տոմսակին տերերը՝ Իզմիրցի երկու հոգի երկրագործական Պանքային տեղւոյն ճիւղին դիմելով, ստացեր են այդ գումարները։

ԿԷՄԼԷՑԻԿ նախկին գայմագամ Ահմէտ Լութֆի էֆ.ն և տասանորդի վարձակալութեան տրուելու պաշտօնեաները հարցաքննութեան ենթարկուեցան. նոյն գաւառին 1318 տարուան ձիթապտուղի տասանորդին վարձակալութեան մէջ ապօրէն արարքներ ուսնեցած ըլլալուն համար։

ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ.—Վօսինայի ոստիկանութեան քօմիսէր Մուսթաֆա Քեամիլ և ոստիկան Օսման էֆ.ները պաշտօնակ եղած են, արբեցող և իրենց պաշտօնավարութեան մէջ զեղծումներ գործած ըլլալուն համար։

ՌՈՒՍԻՈՅ Քազան, Սէմիր և Օֆա նահանգները բնակող մէկ միլիոնի չափ կռապաշտները, կ'ըսէ Իգտամ, ծանուցեր են Բեթերսպուրկի թէ կը փափաքին իսլամական կրօնքը ընդունիլ։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ վարչութեան կողմէ եկած պաշտօնական գիր մը մեզի կը ծանուցանէ թէ սխալ է մեր մէկ պաշտօնակցին այն լուրը թէ Քիրեաքու էֆ. ընդհ. տնօրէնութեան անդամ եղած է, և իրեն յաջորդած է Աղասեան էֆէնտի։

ԵՂԵՌՆԱԴԱՏ ատեանը դատեց Արքանկիլոս անուն առագաստանաւին նաւապետը՝ Մարքօ։ Այդ նաւին մէջ, որ մօտակայ նաւանգիստներէն Պոլիս ժամանած էր կղմինտր և աղիւս բերեցած, արգիլուած առարկաներ գտնուած էին։ Մարքօ դատապարտուեցաւ տասնրսինգ տարի թիապարտութեան։

ՑԱՄԱՌ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼ ՄԸ.—Պատժական Բ. Ատեանը առջի օր դատեց Հիսայէթ և Էօմէր անուն անձերը, որոնք զիրար ծեծած էին։ Հիսայէթ դատապարտուեցաւ 40 և Էօմէր ալ 10 օր բանտարկութեան։ Վճիռը արձակուելէ վերջ, Հիսայէթ սկսաւ նախատել դատաւորները, որուն վրայ ընդհ. դատազին պահանջումով այդ մարդը դատապարտուեցաւ մէկ տարուան բանտարկութեան։

ՀԵՐԵԼԱՆԻԻ նստող մը Սալա, առջի օր Պէպէքի պողոտային վրայ զարկաւ տապալեց սեղանաւոր Սերոբեան էֆ.ի կինը ու աղջիկը ինչպէս նաեւ բեռնակիր մը որուն ձեռքի արժէքաւոր մէկ չրջանակը խորտակուեցաւ։ Սալա ձերբակալուեցաւ։

ԱՐԿԱԾ.— Արնավուտքէյ Լիմոնճեան էֆ.ի տան կղմինտրները յարդարող հրեայ Իսաք վար իջնալով վիրաւորուեցաւ։

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՀԱՃՈՅՔՆԵՐ

Վոսփորի բնական ու արուստական գեղեցկութիւնները ճարտարապետական հիանալի յաւելում մըն ալ ունեցան Թարապիոյ եղերքը կառուցուած Թօգաթլեանի օթէլով, որ կը գերազանցէ մինչեւ յարդ այն կողմերը կառուցուած այս կարգի հաստատութիւնները։ Սրբատիտը և երկար տարիներէ ի մեր Մկրտիչ էֆ. Թօգաթլեանի վարած ճաշարանները արդէն համբաւ մը չինած են յարգելի ճաշարանապետին համար, որուն անունն իսկ հոմանիշ է ճաշակի վայելչութեան, մաքրութեան ու փափկութեան։ Թարապիոյ Թոգաթլեան օթէլը որուն չինութիւնը դեռ անցեալ տարի աւարտեցաւ, ամբողջութեամբ գրաւուած է պատուաւոր հիւրերով, որոնք ամրան այս եղանակին մէջ մէկ քանի գիշերը անցնելու համար ընտանեօք կամ անհատաբար կ'երթան հոն ու համեմատաբար գոհացուցիչ վճարումով մը ամէն հանգիստ կը վայելեն։

Կիրակնօրեայ զբօսաշէրներուն համար մանաւանդ սեղան մը կը տրուի Թարապիոյ Թոգաթլեան օթէլին դեղակերտ ճաշասրահին մէջ, որուն ամէն մարդ կրնայ մասնակցիլ թեթեւ վճարումով մը։

Մեր ընթերցողներէն անոնք որ կը փափաքին պատուաւոր, մաքուր ու գոհացուցիչ պայմաններով զբօսնուլ կիրակի օրերը և կամ ընտանեօք մէկ քանի գիշեր անցրնել Վոսփորի մէջ, թող փութան Թարապիոյ Թոգաթլեան օթէլը, որուն առաւելութիւնները փորձով տեսած և ստուգած ենք։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒՆ ԲԱՐՁՐԱՑՈՒՄԸ

ԲԵԹԵՐՍԳՈՒՐԿ 26 Յուլիս.— Բեթերսպուրկի և Մոսկուայի Սակարանները չատ ոգեւորուած են այսօր։ Բոլոր արժեթուղթերը, պարտաթուղթերը և չահաբաժինով թուղթերը արագաբար և զգալի կերպով բարձրացան, վասն զի մատուցումէ աւելի խնդրանք կար։ Եւրոպական չրջանակներու մէջ սա համոզումը կայ թէ գիներու բարձրացումը պիտի չարունակուի մանաւանդ Պետական արժեթուղթերու վրայ։ Սակարաններու փակումէն վերջ, Պետական Բանդը 1% չահեցաւ։

ԲԱՐԻԶ.— Բեթերսպուրկէ եկած լուրերուն վրայ, Սակարանին մէջ այսօր մեծ գործառնութիւններ եղան ռուսական արժեթուղթերու վրայ։ Լոնտոնի Սակարանին մէջ 1901 4% ռուսական փոխառութեան թուղթը չահեցաւ 4 միութիւն և եղաւ 72.50, 1888—1889ի 4%ը չահեցաւ 2.50 և եղաւ 72.75։

(Նայէ Ֆրայէ Բրեսէ իր վերջին թիւին մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Ռուսիոյ գանձային կացութեան վրայ.— Անգլիական սեղանաւորական մեծ հաստատութիւններէն և ոչ մէկը ժողովուրդին զգացման և շահերուն դէմ օտար փոխառութեանց կը միջամտէ։ Բարւոք է միչտ պատասխանատու ընել սեղանաւորական հաստատութիւնները և ելմտական բարձր չրջանակներու ներկայացուցիչները այսպիսի խնդիրներու նկատմամբ։ Երեք ամիս առաջ սեղանաւորներու ընկերակցութիւնները յորդոր կարդացին հանրութեան՝ ռուսական երկու միլիառ փոխառութեան մասնակցելու։ Բնականաբար ամէն մարդ ազատ էր իր դրամն իր փափաքին համաձայն գործածելու, սակայն չատեր՝ իբր սեղանաւորական հաստատութեանց յանախորդներ իրենց առաջնորդ ընտրած են այդ սեղանաւորական Տուները և անոնց խորհուրդով իրենց դրամագլուխը օգտաչատ կերպով չահագործել կուզեն։ Միլիառներ չեն կրնար գանձուիլ հանրութեան դրամէն առանց միջնորդներու, պանքաներու, որոնք դրամական բազմապիսի դիւրութիւններ կ'ընծայեն արժեթուղթեր գընելու համար պէտք եղած դրամը գնորդներու տրամադրութեան տակ դնելով։ Այսպիսի գործ մը կատարուեցաւ երեք ամիս առաջ, երբ արդէն Ռուսիոյ գանձային վիճակին վրայ արդարացի կասկածներ կը յարուցուէին։ Դերմանիա չրջաբերականով մը արգիլեց սեղանաւորներուն՝ մասնակցիլ նոր փոխառութեան։ Սակայն միւս երկիրներու սեղանաւորները հանրութենէն պահանջեցին և ստացան 2¼ միլիառ ֆրանք։ Սեղանաւորները պատասխանատու են։ Փոխառութեան մասնակցողները իրենց դրամագլուխէն 9—16% միութիւն կորսնցուցին։ Ի՞նչ երաչխաւորութիւն տուաւ Ռուսիոյ ելմտական նախարարը՝ վճարումի մասին։ Քաղաքական ելմտագէտներ երեք ամիս առաջ գուշակեցին իրերու այս վիճակը։ Ռուսաց կողմէն ի՞նչ երաչխաւորութիւն ալ տրուած ըլլայ, կարելի է այժմ ըսել որ սեղանաւորները և Պանքաները թեթեւամտօրէն վարուեցան ռուսական նոր փոխառութեան մէջ։ Կա՛մ անոնք հանրութիւնը խաբեցին և կամ իրենք խաբուեցան Ռուսիոյ ելմտագէտներէն։ Սեղանաւորներն ու Պանքաները պատասխանատու են հանրութեան առջեւ, և պէտք է պարզեն այն պատճառներն որոնց վրայ հիմնուելով անոնք վերջին հսկայական միլիառներու փոխառութիւնը հրապարակ հանեցին։ Կան նոյն իսկ մարդիկ որոնք կը պնդին թէ սեղանաւորները հանրութեան դրամը առին ատենցմով կտրօններու գիները վճարելու համար։ Ամէն պարագային մէջ, անոնք չեն դադրիր պատասխանատու ըլլալէ։)

ԲԱՐԻԶ.— Զարը Սիսոդի աւագ պրոկուրոր կարգեց Տ. Օսդրովումով եպիսկոպոսը։

ԲԵԹԵՐՍԳՈՒՐԿ.—Այսօր հրատարակուեցաւ Կայսերական Ուքազ մը որով Սերպիոյ ռուս դեսպան Մ. Սէրկէյէվ Սենեկապետ և Արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական կը կարգուի։

ԲԱՐԻԶ.— Ժիլ Պլաս կը գրէ թէ հաղարապետ Տրէյֆիւս հրամատարի մը կողմէ ապտակուեր է Օբէրայի հրապարակի զինուորական չրջանակին մէջ, հացկերոյթի մը պահուն։ Ժիլ Պլաս չըսեր սակայն թէ Տրէյֆիւս ի՞նչ պատճառաւ առաւակայ եղեր է այս նախատինքին։ Քաղաքական և զինուորական չրջանակներուն մէջ մեծ յուզում պատճառեց այս լուրը։ Թան իբրեւ առաջադրութեան մէջ բացարձակապէս կը հերքէ Ժիլ Պլաս տուած լուրը, ըսելով որ հաղարապետ Տրէյֆիւս քնաւ չէ ապտակուած։ Զի գիտցուիր թէ ո՞րն է ճիշտը այս երկու լուրերէն։

ՊՕՄ ՏԸ ՖԻԿ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԻԻԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԱԿԱՐԱՆ

ԶԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ԳՈՆՍՈԼԻՏԷ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	Օ.Ո.	104.02
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	104.06½
Երէկուան էն բարձր գինը	»	104.11
» էն վար գինը	»	103.39½

ՐՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	ֆր.	145.75
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	145.75
Երէկուան էն բարձր գինը	»	146.—
» էն վար գինը	»	145.62½

Շերքէթը Խայրիէ	Օ. Ո.	37.
Միախլիի Պանքա		6.—
Սելանիկի «	ֆր.	173.—
Քամէրսիալ	Ա. Ո.	10.—
Քարասու Բրէվիլէժիէ	ֆր.	162.—
» Օրտինէռ	»	148.—
Իզմիրի քարափ	»	595.—
Օսմ. Ապաոով. Ընկ.	Օ. Ո.	4.42
Թրամվայի բաժնեթուղթ	»	9.10
» պարտաթուղթ	ֆր.	488.—
Տէրքոսի ջուրի ընկ.	»	296.—
Անատոլ. Երկ. բաժնեթ.	Ա. Ո.	18.25
Քարափ Կ. Պոլսոյ	ֆր.	460.—
Քրէտի Ֆոնսիէ Էտիքս. 1886		322.—
» » » 1903		267.—
Թրանսվալ		52.—

ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

Ցունական փոխառութիւն	ֆր.	262.50
Պանք Նաս. Կրէս.	»	430.—
» « » Նոր	Օ.Ո.	4.05
Լաւրիոմ	ֆր.	60.—

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 ղ.էն		ղ. փր.
Ֆրանսական ոսկի		87.08
Անգլիական ոսկի		109.29
Բօլ		90.30
Մէֆիտիէ արծաթ		107.20
Բուպլի թղթադրամ		—.—
Քրիմիոյ		50.—

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոնի վրայ չէք	ղրշ.	109.20
Բարիզի » »	ֆր.	22.97½
Վիէննայի » »	քուրօն	21.96
Պերլինի » »	մարք	18.71

ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յուլիս 1906

Ֆրանսական Ռանթ 3%		96.97
Օսմ. միաց. գոնս. 4% բաց.		95.82
» » » գոց.		95.90
Բուլգարի երկաթուղի	ֆր.	146.25
Բէյթի պարտաթուղթ	»	440.—
Օսմանեան մաքս	»	488.—
Օսմանեան Պանքա	»	646.—
Քրէտի Լիոնէ	»	1150.—
Բարիզի Պանքա	»	1530.—
Աւստրիական Ռանթ	4%	99.70
Իտալական »	5%	—.—
Ռուսական » 4½ 1901		72.50
Սպանիակ. արտ. փոխ.	4%	95.60
Պալիա Քարա Այսրն	ֆր.	614.—

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յուլիս 1906

Անգլիական Ռանթ		87.50
Օսմ. Միաց. Գոնս.	բաց. Գ.Կ.	95.87
» » »	գոց. »	95.12
Օսմ. Պանքա		15.63
Պուլկարական 1892		100.50
Ռուսական 4% 1898—89		72 75
Ցունական Ռանթ		40.75
Զարթրթթ		1.50
Թրանսվալ		1.95
Ռանսայն		6.18
Ճաքոնական 4%		—.—

ՊԵՐԼԻՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յուլիս 1906

Գերմանական 3%		87.60
Օսմ. Միաց Գոնս.		95.30
Օսմ. փոխառութիւն 1903		88.60
Բուլգարի երկաթուղի		145.75
Ռուսական 4% 1902		72.60
Անատոլ. Երկ. Պարտ.	Ա.	—.—
« » »	Բ.	103.40
» » Բաժնեթ. 60%		131.—

ՎԻԵՆՆԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Յուլիս 1906

Օսմ. Բէյթի		—.—
Բուլգարի երկաթուղի		163.—
Վիեննական պանք		—.—

ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Յուլիս 1906

Օսմ. Միաձեալ Գոնս.		95.75
Բուլգարի երկաթուղի		147.50

ՀՐԱՆՏ ԴԱՄԻԱՆՈՅԵԱՆ

ՊՈՒՍԷԼԻ ՀԻՍԱՐԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Վերջերս իմացայ որ Ր. Հիսարի Թաղ. Խորհուրդը գիւղին Ս. Սանդուխտ եկեղեցիին տարեդարձին օրը, անոր յիսնամեակին ալ ծանուցու պատրաստութիւնով կը զբաղի։ Այս պարագան առիթ տուաւ ինձ որ հետաքրքրուիմ անով և անոր անցեալ ու ներկայ վիճակը ամփոփ ուսումնասիրութիւնով մը ներկայացնեմ Մանզումի ընթերցողներուն։

Ր. Հիսար՝ ինչպէս յայտնի է, իր անունը առած է Վասիլորի եւրոպական ափունքին վրայ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի չինած հոյակապ և ամրակուռ բերդէրէն, որոնց մի քանի մասերը տակաւին կանգուն կը մնան և իրենց բարձրադիր աշտարակներով կ'իշխեն նեղուցին այդ ամէնէն նեղ անցքին, միւսնոյն ատեն իրենց ճակատին վրայ ցուցադրելով գրեթէ 500 տարուան պատմական դրոշմը։

Սմառները՝ Պէյքօզի վրայէն փչող հիւսիսային արեւելեան հովը իր ընթացքին մէջ Վասիլորի ծիփփուն ալեակներուն հետ կուգայ առաջին անգամ կը բաղխի Հիսարի բլրակներուն, տալով սնոր մթնոլորտին այն զով ու զուարթ, առողջ ու կազդուրիչ հանգամանքը՝ որմէ այնչափ լաւ կերպով օգտուիլ գիտցած է տարիներ առաջ մեր հայ-լայֆ դասակարգը։

Բնակչութեան մեծ մասը Թուրքերը կը կազմեն։ Հայերը՝ 1869ի մեծ հրդեհէն առաջ, որ Հայոց Թաղին կարեւոր մէկ մասը սրբած տարած է, մինչեւ 130 տնուոր կը հաշուուէին, մինչդեռ հիմա հազիւ հազ 50—60 Հայու տուն կայ, անոնց ալ կրնամ ըսել կէսը աղքատիկ ընտանիքներ են և մնացեալ մասը հանգած։ և եթէ կան քանի մը բարեկեցիկ համարուող ընտանիքներ, անոնք ալ օտար են և եկած հաստատուած՝ իրենց զաւակները Բոսֆորը Գոլէճ զրկելու համար։

Գիւղին գիրքը իր աղդեցութիւնը ունեցած է բնակիչներուն զբաղումին վրայ, որ է ձկնորսութիւն։ սակայն այս արհեստն ալ իր չատ մը վտանգաւոր և արկածալից կողմերը ունենալուն, և ամէնէն աւելի բտխտի գործ մը ըլլալուն, չատեր ձեռք քաշած են անկէ։ քիչ չատ ուսում առնող նոր սերունդն ալ իր հացը աւելի համեստ աշխատութիւններու մէջ փնտռել սկըսած է։

Գիւղը չունի իրեն յատուկ հիմակուան փնտռուած զբօսավայրերը, բայց ինչ որ ունի բնական դեղեցկութիւններ են, ուր մարդ կրնայ վայելել օգտակար ու անմեղ հաճոյքներ։

Մեր եկեղեցասէր ազգ մը ըլլալը չատ մը պարագաներու մէջ արդէն հաստատուած է, և այս առիթով անգամ մը եւս կը չեշտուի։ Ասկէ 65—70 տարիներ առաջ գիւղին Հայ բնակչութիւնը պէտքը կը զգայ ունենալու իւրին յատուկ աղօթատեղի, ուր կարենայ հաւաքուիլ Արարիչը փառաբանելու և հոգեւորապէս մխիթարուելու համար։ Այդ առնէն ժողովուրդին մէջ արժանատաւան սեպուող անձեր հանգանակութեան կը ձեռնարկին և կարճ միջոցի մը մէջ 500 ոսկիէ աւելի դրամ մը կը հաւաքեն։ ասիկա իրենց ազդու քաջալերութիւն մը կ'ըլլայ և ա՛լ աւելի բուռն եռանդով մը կը փարին այս բարենպատակ գործին։ Այսպէս հոգելոյս Յակոբոս Պատրիարքի օրով, Մուսպահեանի Յակոբ աղայի, որ եկեղեցիին միւբէվէլլին եղած է, և Միսաք ամիրայի անդուլ ջանքերով կը յաջողին այդ դրամը բազմապատկել և եկեղեցի մը կանգնելու համար պէտք եղած արտօնութիւնը առնելով անմիջապէս գործի կը սկսին։ Մօտակայ չէնքերու մէջ աշխատող Հայ գործաւորներէն մաս մը կիրակի օրերը կուգան եկեղեցիին կառուցման ալ անձնուիրաբար աշխատակցելու։ Հիմակ այս կրօնասէր աշխատաւորներուն իրը միակ ներկայացուցիչը կը ճանչնանք ծանօթ ճարտարապետ Գրիգոր էֆ. Մելիտոսեանը։ Եկեղեցիին չինութիւնը կ'աւարտի 1855ի գարնան վերջերը, օծումը կը կատարուի միւսնոյն տարին՝ Յուլիս 24ին և կը նուիրուի Ս. Սանդուխտ Կոյսի անուան։

Այդ միջոցին եկեղեցիին բակին մէջ կը չինուի նաեւ Ս. Թադէոսեան երկսեռ նախակրթարանը, որ իր ամէնէն փայլուն շրջանները բոլորած է 80ական թուականներուն Մահտեսի Փառնիկ էֆ. Սէֆէրեանի վարչութեան տակ, որուն բազմաչխատ ջանքերը ամէն տեսակէտով գովելի են։ Այդ միջոցներուն երբ դեռ նոր բացուած սկսած էր ուսումի, կրթութեան և մաքուր դաստիարակութեան սերը լուսամիտ հոգիներու մէջ, Սէֆէրեան էֆ. նախաձեռնարկը կ'ըլլայ վարժարանը բարեկարգելու մէջ և կը յաջողի ալ։ Իր աշակերտներուն թիւը կը հասնի մինչեւ 60ի, որոնցմէ չատեր իրենց նախակրթարանի շրջանը բոլորելէ վերջ ի-րենց ուսումը ուրիշ երկրորդական վարժարաններու մէջ շարունակելով այսօր հրապարակի վրայ պատուաւոր դիրքեր բռնած են։ Ասանկ պզտիկ գիւղի մը համար 60 աշակերտի զգալի թիւը քիչ մը տարօրինակ կը թուի թէեւ, բայց տարիա Փառնիկ էֆ.ի և գեղացի ծնողքներու կրթութեան դերին հանդէպ ունեցած տաք վերաբերումին առաջին ապացոյցը կրնայ սեպուիլ։ Այս ազնիւ անձին կրթասէր ոգիին հետ կը նշմարուին նաեւ եկեղեցիին եկամուտ ուելցնելու գովելի ջանքերը, որոնց շնորհիւ կը յաջողի նախակրթարանի չէնքը հիմնովին նորոգել և տաճարին եռեւի կողմը երկու յարակից խոշոր տուներ կանգնել։ Եւ հիմակ այս վերոգրի անձնաւորութեան անունին հետ անմիջապէս մեր մտքին մէջ կը զուգորդուի Գրիգոր էֆ. Տօնէլեանի անունը, որ իր կարգին բնաւ ջանք չէ խնայած եկեղեցիին և աղդին զաւակներուն օգտակար ըլլալու համար։

Եւ այս ամէնէն վերջ եթէ կայ ցաւալի կէտ մը՝ ան ալ ինքզինքնին զարգացածի տեղ դնող գիւղացիներէն մէկ քանիներու բռնած անվայել ընթացքն է՝ այս պատուական հոգիներուն հանդէպ, այսինքն փոխանակ երախտապարտ ըլլալու, բնաւ չեն քաշուած անոնց երեսին անպատկառօրէն անտեղի զրպարտութիւններու տրցակ մը զարնելէ և տեսած են որ ձեռնթափ ըլլան։ Եւ այս պախարակելի ընթացքը սովորութիւն մը եղած է մինչեւ հիմա այն կարգ մը մարդոց՝ որոնք եթէ երբեք տեսնեն եկեղեցիին կամ վարժարանին բարեւաւութիւնը աշխատող ո՛ և է մէկը, անմիջապէս առանց լրջօրէն խնդիրը քննելու, կը սկսին հնդկահաւերու պէս ուռիլ և անպատշաճ յարձակումներ մեզ։ Ասիկա բնաւ չպիտի ուզէի ըսել եթէ անոր ցայտուն մէկ օրինակը աչքի առջեւ չունենայի։ Գալով հիմակուան նախակրթարանի և մանկապարտէզի վիճակին, ցաւալի է որ անցեալ տարուան բռնած յաջող ընթացքը չէ կրցած շարունակել և այս տարի անցեալ տարիներու յաջող հանդէսներուն վրայ, անկարող է մանկապարտէզի պարզուկ հանդէս մը դնել սարքել, ուր ծնողքները տեսնեն թէ ի՛նչ բան աւելի սորված են իրենց փոքրիկները ամբողջ տարուան չրջանէ մը վերջ։

Եկեղեցին թէեւ կրնայ այսօր իր տարեկան պիւտէէն գոյել կալուածներէն եւ եկեղեցիէն գոյացած դրամով, սակայն և այնպէս բոլորովին [անկարող է իր ունեցած 150 ոսկիի չափ պարտքը վճարելու։ Այս պարտքը անհոգ թաղականներու անուշադրութեան արդիւնք է, ապա թէ ոչ թաղեցին թէեւ նիւթական անձուկ վիճակի մը մատնուած, միչտ ջանացած է ազդին վրայ բեռ չըլլալ։

Ուրախաւիթ պարագայ մըն է, թէեւ վերջերս Թաղ. Խորհուրդին դիմումին վրայ Միրիկ էֆ. Բարաղամեանի բարեսրտութիւնը, որով յանձն առած է եկեղեցիի բակին յարակից գետնը 3000 ղրշ.ի ծախքով մը որմափակել, բայց ես հրապարակաւ պիտի խնդրեմ Բարաղամեան էֆ.է որ փոխանակ այդ դումարը որմափակելու աշխատութեանց ծախսելու, վարժարանի չէնքերուն նորոգութեան ծախքերուն յատկացնէ, բան մը որ կարեւորագոյնն է իր սեպհական մէջ, և չատեր ալ կան որոնք գիտեն ըմբռնել թէ ինչ տեսակ գործ մըն է Բարաղամեան էֆ.ի բրածը։ Ես կը վստահեցնեմ զինքը որ թաղեցին յաւէտ երախտապարտ պիտի մնայ իրեն այս կարեւոր աշխատանքը համար և ոչ միայն ասանկ յիսնամեակներու՝ այլ ամէն օր և ամէն առիթներու հաճոյքով պիտի յիշատակէ իր անունը։

Հոս ներում թող ինձ պզտիկ դիտողութիւն մը ընել Թաղ. Խորհուրդի արարքներէն մէկուն դէմ.—անիկա բոլորովին սխալ քայլ մը առած եղաւ երբ անցեալ տարի առանց Տնտեսական Խորհուրդին հրահանգներուն անսալու, երկու տուներ անուանապէս եկեղեցիին փոխանցելու նպատակով 3000 ղրուշի անտեղի ծախք մը ըրաւ սընտուկէն, այնպիսի գործ մը, որուն արդիւնքը դրեթէ բնաւ ուղղակի օգտակարութիւն մը չունի այս վերջինին։ Ասկիա նկատողութեան արժանի կէտ մըն է ինքնին, անոր համար որ այդ ծախքը անանկ ատենի մը եղաւ երբ անդին չա՛տ մը աւելի կարեւոր պէտքեր կային հոգացուելիք։ Ի՞նչ հարկ կայ հիմակուհիմայ 5 փրդ. չահ չբերող գործերու համար կարեւոր դումար մը ծախսել, մինչ չահաբեր և արդէն եկեղեցիին սեփական եղող կալուածները երեսի վրայ թողուլ։

Հ. Մ. ԼՕՎՄԱՃԵԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ.—

Աշխարհի մէջ 540 միլիոն ոչխար կայ, 75 միլիոն ձի, 400 միլիոն եղջերաւոր կենդանի և միայն... 12 միլիոն էշ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ՔՐՈՆԻԿ

ՍԵՆԵԳԻՐ

Հազիւ փողոցին մէջ առաջին քայլը առած է, խառոտ, հաստ ու կոշտ ձայնով մը,

—Անուշիկ սեխեր ունիմ, կը պոռայ, ձայն մը որ փողոցի բոլոր բնակիչները թունդ կը հանէ, հազար օրօրներով ու նազանքներով օրրանին մէջ ննջող մանկան անմեղունակ ներիր կը խանգարէ, և մայրիկը, որ իր տնական պէտքերը հոգալու համար սրտատրոփ քունը բարեպատեհ պահ մը համարած էր, կը սրտնեղի և վայնասուններ թափելով։

—Ներա անիծած սեխավաճառ կը մթմրթայ յանկարծ ակառները կճրտաց-նելով և ուշադրութիւնը դէպի օրրան կը դարձնէ,

Խեղճ նաղարավաճառը, որ առուտան զաղումներէն յետոյ բերանը պատառ մը հաց ու պանիր թխմելու հաղիւ ժամանակ գտած է, իլոր այս զաւուցեցիկ դէպին, պատառը առանց ծամելու կուլ կուտայ սարսափահար։

Կանչեցէք անդամ մը սա՛ բոլոր ձայնովը պոռացող սեխավաճառը և սակարկութեան մտէք հետը։

Խե՛ղճ մարդ, իրաւ որ ալ կսկծալի է վիճակը, սեխերով լեցուն կողովին ծանրութեան տակ կքած, ճակատն քրտինքի հեղեղներ կը հոսին։ Սակայն քիչ մը աւելի ուշադրութեամբ անդրադառնանք անոր սա վիճակին, այս քրտինքը չէ թէ կողովին ծանրութեան արդիւնքն է, այլ անդադար ոռնչ, սեռ, պոռալուն, և այն տեսակ պոռալ մը, որուն ազդեցութենէն վայրկենաբար ամբողջ երակները կը ցցուին, քունքերը կը լայնան, ճակտին խորշոմները կ'ողորկուին և անոնց ծակոտիքներէն դուրս կը հոսի քրտինքը։

—Զէ՞ք ուզեր հաւատալ, ասոր ապացոյցը տամ ձեզի,

Մինչ դուք պատուհանը բանալով կը ձայնէք, լսողը ո՛վ է, անիկա քայլերը կողովին կճրտուքներուն յարմարցուցած և բերանը ալ «անուշիկ սեխեր» ունիմի չարունակական գոչին գերին դարձուցած, առանց չորս կողմը ուշադրութիւն ընելու կը յառաջանայ անդադար։

Ենթադրենք որ դուք ալ ձեր ձայնը լսելի ընել տուիք։ Սեխավաճառը ուսերը կը ցցէ, կը գոռոզանայ, դանդաղ քայլերով դուռերնուդ առջեւ կուգայ և կռնակի կողովը հարար ծեքծեքումներով վար առնելէ յետոյ, յանկարծակի մը տարածի պէս նախ ազատ չունչ մը կ'առնէ, յետոյ դարաւոր թաչկինակը գրպանէն հանելով ճակատը կը մրոտէ, և սեխերուն վրայ անանկ ակնարկ մը կը նետէ որ, իրը թէ անոնք Բոսֆորի ադամանդի կոյտերը եղած ըլլային։

Մարդը կը սրտնեղի, ինքնիրեն բաներ մը կը մրմնջէ, հայհոյանքի կամ արտունչքի թռթռումներ կան շրթունքին վրայ և այն տեսակ կայք մը կ'առնէ որ դիմացինը պահիկ մը կը վարանի քարկասիրտ այս արարածին բան մը հարցնելու։ Եւ ինչո՞ւ այս ամէնքը գիտէք,—որպէսզի դէղնուկ սեխերը կարնայ իր ուզած գինովը քչել։

Հիմակ մի՛ վարանիր և հարցուր,

—Աղա, քանիի՞ կուտաս,

—Ամսո՞ղ ես...,

—Ի՞նչ ըսել է, հարկաւ առնելու միտք ունենալուս համար կանչեցի՞ք, ոչ թէ երեսդ նայելու։

—Ո՛չ, աստ ըսել չուզեցի, Աստուած կեանք տայ, տուտս, հարկաւ պիտի առնես, բայց իմ ըսելս այն էր որ եթէ անպատճառ առնելու միտք ունիս, այս սեխերը ձեռքդ մի փախցներ։

—Զարմանալի բա՛ն, հարկաւ այս սեխերէն պիտի առնեմ։

—Օ՛խ, բօվ աթանին մեղրերն են ասոնք, մասամ, խելքդ գլուխդ ժողէ։

— Հասկցայ, պապա, հասկցայ, հիմա ըսէ նայիմ, հատը քանիի՞ կուտաս։

—Հասուններէն կ'ուզես։

—Հարկաւ, տասը քի՞թս պիտի խոթեմ։

Հատ մը կողովէն առնելով և ձեռքին մէջ երերցնելով,

—Բեղի համար 3 ղրուշի կուտամ հատը։

—Ի՞նչ...ի՞նչ կ'ըսես, ասկէ աղէկը պալրէ պազարէն 60 փարայի կ'առնուի. հէմ տեսնաս ասկէ ալ խոշոր են։

—60 փարայ... Աստուած խելք տայ, գնամ նէ 10 կողով կ'առնեմ, ստանն ալ կանխիկ վճարելու պայմանաւ։

—Այն ատեն, բարի վաճառում,

—Ճանըմ ինչո՞ւ ատանկ կ'ըսես, ըսէ նայիմ դուն ինչ պիտի տաս,

—Ըսի ա՛, 60 փարայ։

—Վա՜յ, վա՜յ, թօփաթանի սեխերուն պէս մինք ալ թօփ նետինք, մանկանանք։

—Ո՛չ, չըլլայ նէ 3 ղրուշի առնիմ ես մանկանամ։

—Ես ալ չմանկանամ, դուն ալ։

—Է՛, ի՞նչ պիտի ընենք ուրեմն, ասանկ իրարու դէմ պիտի չաղակրատենք։

—Թէ՛ կը չարակրատենք և թէ մրեւնդն ատեն կը սակարկենք,

—Օ՛ֆ, սիրտս նեղացաւ, չպիտի առնեմ, գնա՛ հեմշերի, գնա,

—Հատը 100 փարա՞ի ալ չես առներ։

—10 փարայի անգամ չեմ առներ։

—Տուտ՞ը ով է։

Սակայն մեր սեխավաճառը պատուհանին առջեւէն չի զատուիր, կողովին մէջի սեխերը տեղաւորելու պատրուակին տակ կը անտնայ և կ'սկսի տանուկան փարայ վար իջնել,

—90 փարայի՞ ալ չես առներ,

Ձայն չկայ...,

—Աւա՜ղ, դուք այս տարի ալ չը պիտի կրնաք սեխ ուտել։

Վայրկեան մը վերջը դռան զանգակին ահ կուտայ։

—Տուտու, 2 դահեկանի՞ ալ չէք առներ։

Վերջապէս կը նայի որ ձայն ձուն չիկայ, խեղճ մարդը հազար տքնումներով կողովը կռնակը կը զարնէ և կ'սկսի կճրտոցին ներդաշնակութեան յարմարցնել իր քայլափոխները և պոռտուքը չարունակել։

Պալրդ Բազարի առեւտուրն ալ ուրիշ է, հազիւ թէ՝ կողովին կը մօտենաս, վաճառորդը ձեռքերը հեռը կապած և պատին կռթնած, երեսը կը թթուեցնէ։

—Քանիի՞ կուտաս։

—Ցոնքերը պռոտելով,

—Մինչեւ երեքի կ'ըլլայ, կը պատասխանէ։

—Վա՞ր չըլլար։

—Կ'ըլլայ, սակայն այս սեխերուն համար չէ։

—Որո՞նք են աւելի վար արժողները։

Դեռնի կողովը ցոյց տալով.

—Անա ասոնք են։

—Ես ատոնք չեմ ուզեր, վերինները կ'ըսեմ։

—Պարապ տեղը ինքզինքդ մի՛ նեղեր, 119 փարա ըսես իսարէ չըներ։ մինք ասոնք տեղէն 30ը 100ի կ'առնենք, այն ալ զատելու թող չեն տար, մինչեւ որ կը սակարկենք, հոգինիս բերանիս կուգայ։

Հիմա հասկցուեցաւ ա՛, այլեւս կենալու չի դար և մարդ սրտնեղանքէն սեխ ուտելու հաճոյքը ոռնակոս ընելու կ'ստիպուի. մանաւանդ կամուրջին վրայի մրգավաճառները, մէն մի սեխ իրը ոսկիէ կոյտ մը կը ներկայացնեն գնողին աչքին։

* *

Այս անուշիկ ու համեղ պտուղը մինակ արեւելքցիները չեն որ կ'ուտեն։ Եւրոպացիք ալ անոր անուշութեան սիրահարը դարձած են, և ո՛վ չի սիրեր ասանկ զովացուցիչ, անուշ և ախորժարար պտուղ մը։ Պատմութիւնը սեխին տարիներու ամբողջական ընթացքին մէջ ունեցած կարեւորութեան մասին կարդ մը բացատրութիւններ կուտայ։ հին Հռոմէացի հարուստները եղանակին իրենց սեղանները անպատճառ սեխով կը զարդարէին, ասիկա գրեթէ սովորութիւն մը դարձած էր։

Հին նշանաւոր գիտուններէն Ալիէն, որ պտուղի վերջին ծայր սիրահար մը եղած էր, կը պատմուի թէ մէկ անգամուն 500 հատ չոր թուզ, 100 դեղձ և 10 սեխ կրնար ուտել։ Կալիէն ալ նոյն իսկ ձմռան մէջ սեղանին վրայ թարմ թուզը և սեխը պակասը չէր ըներ։

Պատմագիր մը հետեւեալը կը գրէ.—

Մէջէն դարու մէջ սեխը դղումին նման իբր բանջարեղէն կը գործածուէր. սեխէ հեպպ սեխէ հիւլպասքը կ'եփէին. 1667 թուականին հրատարակուած խոհարարութեան վրայ խօսող գրքի մը մէջ հետեւեալ ծանօթութիւնները կը գտնուին.

«Սեխերը երկար երկար և նարինջները կլոր կլոր կարելով քէպապին շուրջը եթէ չարենք, ուտողներուն ախորժակը ինքզինքն կը բացուի, մարսողութիւնն ալ կը դիւրանայ։»

Բարեկամ մը կը պատմէր թէ իր մայրը ձմերուկի կեղեւին և ներքին մասին մէջտեղ գտնուած ձերմակ չրջանակը կարելով իրը դդում կը տապկէ, այնպէս որ տապկած պատինճանէն աւելի համեղ կ'ըլլայ։ Զարմանալին այն է որ, հակառակ սեխին գոյնով և տեսքով դդումին աւելի մօտ ըլլալուն, տնաս ձմերուկը աւելի դդումի կը նմանցընեն քան սեխը։ Սեխը չատ յարմար է պաղպաղակ շինելու, Մաղնիսայի, Իզմիրի, Սամսխայի և Միքրիի սեխերը, մանաւանդ հիմակուան թօփ աթանի սեխերը անմահական պտուղներ են, երբ զով տեղ մը պահուին։

Շատ մը քաղաքներու մէջ տանտիկիններ սեխը միւս բանջարեղէններուն նման միսով կ'եփեն, ոմանք ալ սեխէ օշարակ են. կը պատրաստեն։

Սեխը ասիական պտուղ մըն է. բժշկութեան մէջ ալ կը գործածուի իբրեւ զովացուցիչ։ Կարգ մը գիտուններուն խօսքին նայելով, առաջները սեխը կերակուրէն առաջ կ'ուտէին, իսկ հիմակուան սովորութիւնը կերակուրէն վերջն է։

Ֆրանսայի չատ մը բժիշկներ սեխին դժուարամարս ըլլալը ապացուցանելով, կը յանձնարարեն աղի պանիրի և կամ ուրիշ ուտելիքներու հետ միասին ուտել։ Սակայն կ'երեւի թէ ասիկա լոկ ֆրանսական սեխերուն համար է։ Մեր երկրին, մանաւանդ Մաղնիսայի սեխերը այնքան համեղ և այնքան դիւրամարս են որ ֆրանսացի բժիշկներուն այս կարծիքը չատ խոտոր կը համեմատի մեր սեխերուն համեղութեան հետ։

* *

Քիչ մը վերը դիտողութիւն կ'ընէինք թէ սեխ ծախողները սովորականէն չատ բարձր գին կը պահանջեն, սակայն երբ ճաշարաններու գիները անոնց հետ համեմատութեան դնենք, պիտի տեսնենք որ քրտնաթաթախ այդ մարդուկները չատ աւելի խղճմտօրէն կը վարուին քան խոնարարապետները։

Կէս օրին կերակուր ուտելու համար ճաշարան մը մտէք և փորձրիդ կչտացընելէ ետք, պնակ մը սեխ պահանջեցէք, սեղանիդ վրայ դրուած պնակին մէջ երկու բարակ չերտ կայ, մէյ մըն ալ աչք պտցուր քովդ գտնուած հաշուեցոյցին, կա՛մ 3 ղրուշ և կամ 100 փարա գրած է, մանաւանդ Բերայի ճաշարանները, Աստուած հեռի ընէ, եթէ ձեռքերնուն գայ, սեխը մինակ հոտոտելու համար թերեւս 2-3 ղրուշ պահանջին։

Կերակուրդ կերար, վրայէն կ'ուզես եղանակին զովացուցիչ պտուղով մը բերանդ պաղեցնել և ստամոքդ մաքրել։ կանչէ կառօսնը և ըսէ որ քիչ մը սեխ բերէ, իրարու ետեւէ ձայներ կ'արձագանգեն մինչեւ կիչէն.

—Էնա փէփոնի, էնա փէփոնի... էնա փէփոնի...։

Քիչ վերջ կառօսնը պնակը ձեռքը սեղանիդ կը մօտենայ, այնչափ զգուշութեամբ բռնած է որ առաջին անգամ մարդ կը խորհի թէ ներկայացուածը հուրիներու պարտէզներէն քաղուած ամենաթանկագին սեխ մըն է։ Բերաւ Ամնարիկ մը նետէ վրան... իրաւ որ մարդ կը գանի. երեք չերտ սեխ, կուտերը վրան են, իբր թէ այս ալ նորաձեւութիւն մը եղած ըլլար, ինչպէս պիտի խաբուէին չատ մը միամիտ ուտողներ։

Ենթադրենք որ սեխը անհամ ըլլայ, հարկաւ դիտողութիւն ընելու իրաւունք ունիս, կանչէ կառօսնը և ըսէ.

—Պարոն, սա՛ սեխը ահաս և անհամ է։

—Օ՜ Բանայիամո՛ւ...

Ճաշարանապետը, որ հեռուէն կռահած է արդէն կառօսնը կանչելուդ պատճառը, վայրկենաբար սեղանիդ գլուխը կը մնկուի և գլուխը մէկ երկու անգամ երերցնելով և կառօսնը կանխակով,

—Եօթ, թաթսիզ տէյիլ, պիզ պագտիք..., կը պատասխանէ։

Եթէ կ'ուզես երկրորդ դիտողութիւն մըն ալ ըրէ, մարդը ինք իր վրայ մէկ երկու անգամ կը դառնայ և արհամարհական ոճով մը,

—Կը սխալիք, այսօր քսանէն աւելի կորեցինք, բոլոր յաճախորդները համեցութեանը զմայլեցան. կ'երեւի թէ այսօր ձեր բերանը համ չունի, կ'ըսէ կոչտաբար, և «զոր ինչ գրեցի գրեցի,» հաշիւին փուլ մը անգամ վար չիջնար։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ԱՌԵՒՏՐ. ՀԲԱՊԱՐԱԿ

(Յուլիս 14 Ուրբաթ)

Առաջին	ճերմակ	օխան	38—
Երկրորդ	»	»	36½37—
Կարմ	»	»	35—
Զաւտարլը	»	»	33—34
Կարծր առաջին		»	39½— 40
Կարծր միջին		»	39—

Երեկ 4 վակոն Անատօլուի ցորեն ժամանեց։

	ԱԼԻԻՐ	ԴՐՇ.
Տեղական գերմա	Ա. պարկ	71—71½
» »	Բ. »	67—
	ԹԵՓ	
Օխան 14— փարա		
	ԳԱԲԻ	
Քէօսթէնճէ	քիլէն	13—
Բուռմլի և Մէրսին	»	12—12½
	ԲԱՄՊԱԿ	

Բացում Յուլիս 26ի

Լիվրբուլ	
Յուլիս—Օգոստոս	5.76
Օգոստոս—Սեպտ.	5.68
Հոկտ.—Նոյեմ.	5.58
Դեկտ.—Փետր.	5.58
Հանդարտ	
Փակում Յուլիս 26ի.	
Լիվրբուլ	
Տրամադրելի	5.73
	ՑՈՐԵՆ
Փակում Յուլիս	26ի
Նիւ—Եորք	
Տրամադրելի	83
Մարտի համար	
Յուլիսի համար	83¼
Սեպտ.ի »	83⅞
Դեկտ.ի »	85½
Զիքակօ	
Տրամադրելի	
Յուլիս	76¼
Սեպտեմբերի	76⅝
Բարիզ	
Տրամադրելի	23.60
Օգոստոս.ի համար	22.90

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐՏԻԶԱԿ

Վարժարանիս նպատակն է՝ ընկ ու ամերիկացի ուսուցիչներու կարող ու փորձառու խումբով՝ տալ իր ուսանողներուն հիմնական, առողջ դաստիարակութիւն մը համաձայն՝ գործնական կեանքի պահանջումներուն։ Աշակերտները կը վայելեն բժշկական և ընտանեկան կատարեալ խնամք վարժարանին մասնաւոր բժշկին, գիլերոթիկ 4 ուսուցիչներու անմիջական հսկողութեան և Տիկին Զէյմպրսի մայրական հոգածութեան տակ։ Նորակառոյց և գեղեցիկ չէնք մը կ'ապահովայ վարժարանին օդաւէտ չէնքերուն վրայ իր մէջ պարունակելով ընդարձակ սրահ մը, գրատունը և մարմնամարզարանը։

Վարժարանին վերամուտը կը սկսի Սեպտ. 5ին (Ը. Տ.) Դր. օր ինչ ինչ նորագոյն կարգադրութիւններով։ Յառաջիկայ ամբիոնին աւելի այժ պիտի տրուի ֆրանսերէնի, իսկ անգլերէնի համար պիտի չարունակուի այն կարգադրութիւնները որոնք անցեալ տարի մեծապէս արդիւնաւոր եղան աշակերտները զարգացնելու լեզուին գործնական վարժութեանց մէջ. 3 ամերիկացի գիլերոթիկ ուսուցիչներու մասնաւոր խնամքին տակ։

Գիլերոթիկներուն տարեթոյլն է 16 Օսմ. ոսկի, որուն կէսը վճարելի է Սեպտ.ին սկիզբը, իսկ մնացեալը՝ Յունվարի մէջ։ Գործնական երաժշտութեան դաս ուսանողները պիտի վճարեն տարին 1ուկէս Օսմ. ոսկի։ Աւելի տեղեկութեանց համար դիմել Մր. Բիթի կամ վարժարանին Պ. Հայ գործակատար Գրիգոր էֆ. Շահպազեանի, Պալպլը-Հան.ս, կ. Պոլիս, և կամ Տնօրէնութեան, Պարտիզակ։

1—14

ՄԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՈՒԹԻՒՆ

մինչեւ որ չտեսնէք և չուսումնասիրէք խիստ ամուր առկայ ինքներդ և խիստ առատաձեռն պայմանները

"ՖՐԻԴՐԻԽ ՎԻԼՀԵԼՄ"ի

"Friedrich Wilhelm,,

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՊԵՐԼԻՆ, 1866ԻՆ

Կը գործէ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿԱՅՍ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ուղղակի հսկողութեան տակ

Ապահովագրութիւն խառն, ընտանեկան, ժողովրդական և մանուկներու, կենսաթոշակ ելն. ելն.

ՄԻՆՉԵՒ 1905 ԴԵԿՏ.Ի ՎԵՐՋԸ ԿՆԿՈՒԱԾ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1,040,000,000 ՖՐ.

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՎՃԱՐՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐ (կամ հաշուով)

82,069,055 ՖՐ.

ՊԱՏՐԱՍՏ ԳՈՒՄԱՐ

117,268,910 ՖՐ.

ԳԱՆՁՈՒԱԾ ԱՊԱՀՈՎԱԳԻՆ ՄԻՆՉԵՒ 1905

25,403,875 ՖՐ.

2,015,988 հոգի ապահովագրուած են մինչեւ 1906 Յունվար 1

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ դրամատունները են Օսմ. Կայս. Պանքան Բայլասպանը (Գերմ.Կայս.Պանք.) Ս. Պետերբուրգը դրամատունը

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ

Ջ. Ս. ՋՕՆՍՈՆ ԵՒ ԸՆԿ.

J. G. Johnson & Cie

ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱՅԻՆ ԴԻՄԱՑ

Թատերական խաղ, ՂԱԼԱԹԻԱ Կ. ՊՕԼԻՍ

Արդիւնաւոր գործակալներ կը փնտռուին, առաջնակարգ յանձնարարականներ ներկայացնելու պայմանով։

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ